

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

I РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 55

София, петък, 16 март

1928 г.

57. заседание

Четвъртък, 15 март 1928 година

(Открито отъ подпредседателя В. Димчевъ въ 17 ч)

Председателстващъ В. Димчевъ: (Звъни) Обявявамъ заседанието за открито.

Присъствуватъ нужното число народни представители, за да е заседанието законно.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следните народни представители: Мито Аврамчовъ, Садъкъ Хафусъ Алиевъ, Христо Баевъ, Хюсеинъ х. Галибовъ, Кимонъ Георгиевъ, Мехмедали Герай, Владимиръ Димитровъ, Георги Драгневъ, Борисъ Евтимовъ, Георги Желъзковъ, Панайотъ Тинчевъ, Калчевъ, Величко Кознички, Кръстю Марковъ, Димитъръ Нейковъ, Стоянтъ Омарчевски, Иванъ Петровъ, Димитъръ Пешевъ, Георги Семерджиевъ, Христо Силяновъ, д-ръ Константинъ Станишевъ, Стефанъ Стефановъ и Петъръ Тодоровъ)

Съобщавамъ, че бюрото на Събранието е разрешило отпущъ на следните народни представители:

На г. Стефанъ Бояджиевъ — 1 день;

На г. Стефанъ Стефановъ — 4 дни;

На г. Страшимиръ Георгиевъ — 1 день;

На г. Драгомиръ Апостоловъ — 1 день и

На г. Никола Аретовъ — 1 день.

Народниятъ представителъ г. Савчо Ивановъ моли да му се разреши 1 день отпущъ. Ползувалъ се е досега съ повече отъ 20 дни отпущъ. Които сѣ съгласни да му се разреши исканиятъ отпущъ, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Народниятъ представителъ г. Владимиръ Димитровъ моли да му се разреши 4 дни отпущъ. Ползувалъ се е досега съ повече отъ 20 дни отпущъ. Които сѣ съгласни да му се разреши исканиятъ отпущъ, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Съобщавамъ на Събранието, че отъ Министерството на вътрешните работи и народното здраве е постъпилъ законопроектъ за разрешаване на Чирпанската градска община да сключи заемъ 1.000.000 л. отъ популярната банка въ Чирпанъ. (Вж. прил. Т. I, № 70)

Законопроектътъ ще се разгада на г. г. народните представители и ще се остави на дневенъ редъ за разглеждане.

Пристъпваме къмъ разглеждане на дневния редъ.

Първата точка отъ дневния редъ е: **отговоръ на запитванията на народните представители г. г. Илия Георговъ и Н. Андреевъ и С. Омарчевски и на питанята на народните представители г. г. К. Пастуховъ и К. Томовъ относително отпущането на държавенъ заемъ.**

Има думата народниятъ представителъ г. Илия Георговъ.

И. Георговъ (р): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Интересътъ, който се проявява при разглеждането на запитването, което се отнася до условията на възстановителния заемъ, показва, че у насъ е настъпилъ вече моментътъ, когато общественото мнение захваща да контролира дѣлата на правителствата. Питанията и запитванията, които се отправятъ до правителството, съставляватъ

не само единъ ефикасенъ надзоръ върху управлението, върху външната и вътрешната политика на правителството, но и едно запрещение отъ страна на Народното събрание, правителството да ангажира народните интереси безъ съгласието на Народното събрание и косвено на народа.

Най-важната функция на Народното събрание, особено при днешните условия на страната, това е да контролира изпълнителната власт. Тамъ, дето парламентарниятъ режимъ има значение, тамъ, дето парламентарниятъ режимъ се уважава отъ обществото, тамъ питанята и запитванията на Народното събрание стоятъ на първо мѣсто.

Ръководена отъ това начало, преди три месеца нашата парламентарна група деюзира въ бюрото на Народното събрание едно запитване по условията на възстановителния заемъ. Това запитване гласи: (Чете)

„Въ тронното слово биде оповестено, че изучаването на финансовото положение на страната отъ представителитъ на финансовия комитетъ при Обществото на народитъ ще доведе до препоръката на това последното за сключването на единъ български държавенъ заемъ за финансово заздравяване и стопанско възстановяване на страната.

„Нѣщо повече: и въ отговора на тронното слово — текстътъ на което у насъ се изработва по внушение на правителството — се взема актъ отъ изтъкнатото въ тронното слово разположение верѣдъ Обществото на народитъ за едно покровителство отъ страна на последното за сключването на такъвъ държавенъ заемъ.

„Оказва се, обаче, че между другитъ условия за сключване на заема било поставено условието, Българската народна банка отъ държавна да се превърне въ частна, акционерна.

„Странно е, че правителството, което не е могло да не знае за съществуващите настроенія верѣдъ финанситъ кръгове при Обществото на народитъ, за желанието имъ да се постави такова условие, и преди да е отстранено такова едно препятствие за сключване на заема, то оповестява въ единъ тържественъ актъ, какъвто е тронното слово, че заемътъ е на пътъ да се осъществи.

„Благодарение на тая прибрзаностъ и липса на елементарна предвидливостъ отъ страна на правителството, биде изложенъ международниятъ престижъ на България.

„Отъ друга страна, правителството, което сложи своята финансова политика върху увѣреността да получи скоро единъ голѣмъ държавенъ заемъ, като не получи подкрепата на Обществото на народитъ, изложи съвършено своя авторитетъ и вътре въ страната.

„Освенъ това, говори се, че сѣ били създадени и други препятствия по заема, състоящи се въ това — България да лееме ангажментъ да уреди задълженията си по аванса, даденъ отъ „Дисконто-Гезелшафтъ“, който авансъ, по Ньойския договоръ, се разбираше, че се погълща отъ репарациитъ.

„При това положение, ние питаемъ:

„1. Какви сѣ били основанията на правителството, за да се уповава съ такава сигурностъ, че ще се добие нужната

препоръка от Обществото на народитѣ за сключването на заемъ,

„2. Не счита ли правителството, че за осъществяването на единъ износенъ държавенъ заемъ е необходимъ авторитетътъ на едно широко коалиционно правителство?“

„Настоятелно молимъ, щото по-скоро да се опрелѣни деньтъ за отговоръ и разискване по това наше запитване“.

Както казахъ, това наше запитване биде опозестено, следъ като Съветътъ на Обществото на народитѣ, въз основа на доклада на финансовия комитетъ, презъ декемврийската сесия отложи въпроса да се даде препоръка за сключването на единъ възстановителенъ заемъ на България.

Президентството отказа да отговори на нашето запитване, като се силеше на това, че, ако би отговорило тогава, биха се накърнили националнитѣ ни интереси. Но какво излизе? Правителството поиска възстановителенъ заемъ при условие нашата народна емисионна банка да остане държавна банка.

Какво изисква въ този моментъ интереситѣ на страната? Безспорно е, ако на времето Народното събрание се бѣше произнесло по въпроса за сключването на възстановителенъ заемъ, нашето правителство щѣше да бѣде поставено при по-благоприятни условия да запази Народната банка като държавна институция. Ако правителството бѣше допуснало единъ разисквания тогава, то щѣше да бѣде подкрепено въ неговото първоначално стремление да запази Народната банка като държавна. Ние можемъ ли бѣдемъ сигурни, че при единъ вотъ на Народното събрание, при единъ дневенъ редъ, приетъ отъ Народното събрание въ смисълъ, че при сключването на единъ възстановителенъ заемъ, неизменно условие е запазване държавната форма на Народната банка — макаръ членоветѣ на финансовия комитетъ да сѣ били на противно мнение — Обществото на народитѣ щѣше да погледне благосклонно на искането на нашето правителство. Защо? Защото Обществото на народитѣ, особено неговиятъ органъ, Съветътъ на Обществото на народитѣ има, преди всичко, за задача да се създадатъ въ всички страни условия за миръ, вътрешенъ и външенъ. И ако една малка страна като България би се изказала, че нейната емисионна банка трѣбва да остане държавна поради голѣми, жизнени съображения за народното стопанство, немислимо е Обществото на народитѣ и особено неговиятъ органъ, Съветътъ, да не вземе това въ съображение. Защо? Защото, г-да, на Обществото на народитѣ и на Съвета щѣше да се представя отъ едно разискване въ Народното събрание цѣлата зависимостъ на развитието на народното стопанство въ България отъ функционирането на Народната емисионна банка като държавна. Ние дължимъ на Народната банка, като държавна, кредитирането на народното стопанство, кредитирането на нашето земледѣлие, прѣко или косвено, кредитирането на нашитѣ ванаити, кредитирането на дребнитѣ търговци, кредитирането и на индустрията. На нашата държавна емисионна банка ние дължимъ голѣмий развой на нашето народно стопанство въ всички негови стрѣкове. Никога не би могло да се предположи, въ никой случай не би могло да се допусне, че нашето народно стопанство щѣше да се издигне до това положение, въ което го намираме сегга, ако нашитѣ кредитѣ бѣше повѣренъ на една акционерна емисионна банка, на една банка, която щѣше да покровителствува частния капиталъ, капиталъ на експлоатация.

Нашитѣ първи финансови капациитети още при създаването на България сѣ могатъ да разбератъ какво голѣмо значение има, щото нашитѣ емисионенъ институтъ да бѣде държавенъ. И ние дължимъ една признателностъ на първитѣ наши финансови капациитети, които допринесоха следъ създаването на българското княжество, после царство, за тоя развой на народното стопанство. Ние бихме могли дори да се надѣваме на едно по-голѣмо развитие на нашето народно стопанство, ако да нѣмахме нѣкои недостатѣци въ раздаването на кредита отъ Народната банка. Но тия недостатѣци ние можемъ сами да ги поправимъ, като се запази държавната форма на Народната банка.

И ако всички тия обстоятелства биха се изложили предъ финансовия комитетъ и Съвета на Обществото на народитѣ като едно мнение на Народното събрание при разискването на една интерпелация; ако правителството бѣше се явило предъ тѣхъ съ едно искане за възстановителенъ заемъ, като се облекчѣше върху единъ вотъ на Народното събрание, върху единъ дневенъ редъ за запазване държавната форма на Народната банка, на нашия емисионенъ институтъ, азъ съмъ сигуренъ, убеденъ съмъ, че и финансовиятъ комитетъ, и Съветътъ на Обществото на народитѣ, които иматъ преди всичко, както казахъ, за задача да запазятъ мира въ свѣта, вътрешния и външния миръ, тѣ, които знаятъ, че основата на вътрешния и външния миръ е стопанското за-

здравяване на страната, на нейното развитие, щѣха да кажатъ: на Балканитѣ има единъ малкъ народъ, който знае да защитава своитѣ права, който изтъква своитѣ интереси и който най-добре знае върху каква основа трѣбва да се постави кредитирането на народното стопанство. И азъ съмъ сигуренъ, че правителството щѣше да има голѣмо основание да иска единъ възстановителенъ заемъ, безъ да се посѣга върху народния характеръ на нашата емисионна банка.

И ако правителството не отговори навреме на тази интерпелация, ако то не допусна да се чутъ гласътъ на Народното събрание, то съ това увреди народнитѣ интереси.

Българското правителство отиде по-нататѣкъ. То си позволи, когато втори пътъ поиска възстановителенъ заемъ, да заяви, че признава удобството, дори полезността на единъ акционеренъ емисионенъ институтъ, обаче, иска само време, за да се преустрои Народната банка въ акционерна, когато ще има достатѣчно мѣстни капитали, които биха могли да вложатъ своитѣ изпитани срдѣства въ единъ български емисионенъ институтъ.

Българското правителство съ това свое изявление се вече ангажира. А трѣбваше ли то да се ангажира? Безспорно е, че парламентарниятъ режимъ изисква не само ние да контролираме дѣлата на правителството, които сѣ извършени, но изисква предвременно да се съобща на народното представителство намѣрението на правителството касателно нѣкои негови ангажменти, които засѣгатъ интереситѣ на страната, за да можемъ ние да се произнесемъ.

Не може при единъ парламентаренъ режимъ, на който би ръководѣло цѣлото наше общество мнение, да се допусне, щото Парламентътъ да се поставя предъ свършени факти.

Правителството говори за министерска отговорност. Но какво е това министерска отговорност? Министерска отговорност може да има парламентарна и углавна, наказателна. Обаче, ако оставимъ да се развиятъ събитията за такава една отговорност, тогава пакоситѣ ще бѣдатъ вече налице и тѣ сѣ вече непоравими. А парламентарниятъ режимъ, който може да намѣри въ срдѣта на народа съчувствие, изисква, щото, още преди да се ангажира правителството, да бѣде осведомено Народното събрание, за да може да погрѣчи то на пакоситѣ, които може да настѣпятъ.

Правителството не взе това въ съображение: безъ да отговори на нашата интерпелация, то отиде, че се ангажира, щото Народната банка да бѣде преустроена въ акционерна.

Какво ще стане при едно преустройство на Народната банка върху основата на акционерния принципъ?

Народната банка, като емисионна, получава отъ народното стопанство, безъ всѣкаква лихва, дветѣ трети отъ банкнитѣ, които тя пуска въ обръщение; само едната трета частъ отъ тѣхъ тя получава срещу едно покритие съ металническа наличностъ. Следователно, ако народното стопанство отпуска кредитъ на емисионния институтъ безъ всѣкакви лихви, имаме право да искаме този кредитъ, полученъ отъ народа, да се употреби също тъй безъ лихва за нуждитѣ на народното стопанство, за нуждитѣ на земледѣлието, за нуждитѣ на занаятитѣ, за нуждитѣ на дребнитѣ търговци, и за нуждитѣ на индустрията. И това, при нашитѣ условия, може да стане, само ако Народната банка бѣде държавна. Но стане ли тя акционерна, както се е ангажирали нашето правителство, безспорно е, че тогава кредитътъ ще се отпуска не тъй, както изискватъ интереситѣ на народното стопанство, а тъй, както изискватъ интереситѣ на акционеритѣ.

Каза се, че ние ще чакаме момента, когато ще имаме достатѣчно капиталъ, за да превърнемъ Народната банка въ акционерна съ мѣстни акционери. Преди всичко на това може да се направи възражението, че и тоя пътъ правителството нѣма да устои на своето обещание. Но има и едно обективно възражение; то е, че ние нѣваме свободни капитали, които биха могли да закупятъ всичкитѣ акции за създаването на единъ емисионенъ институтъ, които да покрѣятъ пусканитѣ банкноти. При тия условия, или акционеритѣ ще бѣдатъ чужденци, или, ако бѣдатъ българи, тѣ ще зложатъ своитѣ акции въ странство и, като получатъ въ странство паритѣ, които сѣ дали за създаването на Народната банка, ще сѣ вършатъ своята частна работа; но, като зложатъ въ странство акциитѣ си, тѣ зложатъ и своето влияние върху емисионния институтъ. И тогава ония банки, които сѣ взели въ залогъ акциитѣ на акционеритѣ на новата емисионна банка, ще влияятъ, какъ да се опредѣля кредитътъ, който ще отпуска бѣдещиятъ емисионенъ институтъ.

Не трѣбва да се забравя, че емисионниятъ институтъ има грамадно значение за кредита въ една страна. Ако единъ

емиссионен институт биде изложен на влиянието на частния капитал, безспорно е, че всички ония капитали, които ще се получават от отпускането на банкнотите, ще се турят на разнополжението преди всичко на спекулативните банки. Във такъв случай нито кооперативните сдружения, нито Земледелската банка, нито Кооперативната банка, тъй както изисква тяхното положение на народни институти, ще могат да получават нужните кредити, даже и въ краткосрочни заеми, от бъдещия емиссионен институт.

Има и друго едно обстоятелство, върху което азъ искамъ да ви обърна вниманието. То е, че едно отъ условията, които съ били приети предъ финансовия комитетъ отъ нашите делегати, е, щото в месеца следъ като се получи произведението на новия заемъ, да се прекрати държавният монополъ върху девизите. А това какво значи? Това значи курсът на българския левъ да се предостави на борсата, която ще се възстанови. Тогава всички спекулативни банки ще закупуватъ девизи въ новата борса, която ще се възстанови. Всичко онова, което сме спечелили ние съ обявяването на държавния монополъ върху чуждите девизи, ще пропадне, и тогава курсът на българския левъ ще зависи отъ спекулацията на нововъзстановената борса. Защо се туря това условие? Безспорно е, че съ това условие се цели да се задоволят интересите на частните спекулативни банки. Тогава, когато нашият левъ се котираше, както и чуждите девизи се котираха, въ борсата, всички банки въ София имаха единъ увеличен персоналъ, а когато се установи държавният монополъ, тия банки намалиха свой персоналъ. Очевидно е, че тия банки съ имали голъми печалби отъ спекулацията съ лева и съ чуждите девизи. Тая спекулация сега се възстановява.

Г. г. народни представители! Ние се намираме предъ следното положение. Ние не трябва да се произнесемъ, дали ще искаме да създадемъ условия, щото кредитът на нашето народно стопанство да се туря въ ръцете на спекулантите, които ще образуват акционерната банка? Дали ние ще допуснемъ, щото нашата народна монета — българският левъ — да биде играчка въ ръцете на спекулантите? Ние се намираме предъ единъ върховен моментъ. И азъ питамъ, питамъ правителството, питамъ болшинството, питамъ и опозицията: не намирате ли, че моментът е върховенъ и че ние трябва да се обединимъ, за да защитимъ онова наследство, което почетни министри на финансите въ далечното минало съ ни оставили? Не намирате ли, че ние трябва да защитимъ народното стопанство, че ние трябва да защитимъ българските стопани земледельци, занаятчии, търговци, индустриалци отъ посегателството на спекулата? И питамъ, не чувствувате ли, че този моментъ ни налага да се обединимъ, за да защитимъ голъмите национални интереси?

Нека да помислимъ върху тази наша задача и нека да не пропуснемъ този важен моментъ. (Ръкоплъскания отъ лъвицата)

Председателствуващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Никола Андреевъ.

Н. Андреевъ (р): Нашето запитване се разни вече отъ г. Илия Георгиевъ.

К. Николовъ (д. ср): Единъ отъ груна говори.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Стоянъ Омарчевски.

Нъкой отъ стегористите: Той е въ Америка!

К. Томовъ (з): Понеже интерпелацията е отъ името на Земледелската парламентарна група и понеже г. Омарчевски отсъствува, азъ я застапвамъ и поддържамъ. Предъ видъ на това, че тя се отнася до сния въпросъ, който разни г. Георгиевъ, и цели даване освѣтление отъ правителството по голъмия националенъ въпросъ — заема — азъ се присъединявамъ къмъ неговите обяснения и неговите мотиви и ще чакамъ обясненията на правителството.

Р. Василевъ (д. ср): Вие имате питане за заемъ на Земледелската банка.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Кръстю Пастуховъ.

К. Пастуховъ (с. д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Както интерпелацията на г. Георгиева, така и на-

шето питане съ отправени къмъ българското правителство по въпроса за заема още преди месеци. Обаче, въпреки несидеократните настоявания на представителите дори на всички опозиционни групи да имъ се отговори овреме, правителството, както ви е известно, по разни причини отбѣгване този отговоръ и би могло да се каже, че днесъ новечко по негово желание, откожко по наше настояване, то е готово съ своя отговоръ. И затова трябва да се разбере въщо събително се заключава въпросътъ.

Когато ние запитвахме правителството още презъ декември месецъ, следъ неуспѣха въ Женева, за сключването на заема, дали водн преговори, преустановени ли съ и на какви условия тъкми да ги започне, това имаше смисълъ, който е известенъ на всички васъ. Вие си припомнявате, че още при разискванията по тронното слово, когато предварително благодарихме на Обществото на народите за неговата благодарностъ да подпомогне финансово България, се повдигна въпросъ и въ пленума, и въ комисията по отговора на тронното слово, тъкми ли се избо да стане съ Българската народна банка и какво е новедението на правителството по тоя въпросъ. Въ онова време първиятъ министъръ, г. Липчевъ, направи едно заявление, че специално по въпроса за банката той не смѣта, че тя ще биде преустроена или ще биде превърната въ акционерна. Азъ не говоря за другите условия на заема, защото известно ви е, че по единъ голъмъ въпросъ на деня винаги вниманието на обществения представителъ, на и на самото общество се съсредоточава въ известни пунктове, които ставатъ кардинални и около които се завърта цялата история на спора. Може би съ задоволство народното представителство посрещна това изявление на първия министъръ по единъ отъ голъмите въпроси, отъ които зависи сключването на заема, защото не се допуцаше, че тъй лесно може да биде промѣнена правителствената декларация.

Между това, пакъ въ онова време, следъ завръщането на делегата на българското правителство отъ Женева, почна на нова смѣтка да се поддържа, че този въпросъ става единъ актуаленъ въпросъ и че дори икои декларации на правителството тукъ, въ София, съ погрѣчили на успѣшния ходъ на работата въ Женева.

Ето защо въ онова време азъ отправихъ питане къмъ българското правителство да ни държи въ течение на работата и да посочи въ главни линии финансовата си политика, или условията при които то смѣта, че е възможенъ единъ държавенъ заемъ.

Г. г. народни представители! И другъ пътъ съмъ ималъ случай да се обясня, че ние нѣмаме за целъ съ нашето питане да накараме правителството да удовлетвори любопитството ни и да ни изложи въ подробности своята финансовата политика. При все това, обаче, то е длъжно, като парламентарно правителство, което държи на общественото мнение и което трябва да храни уважението къмъ Парламента, въ главни линии да посочи своята политика, значи, общия свой планъ, а не само че нуждата отъ единъ държавенъ заемъ е належаща за България.

Това е едината страна на работата: да подчертавате, че държавата, отъ наше гледище, за своето стопанство и финансово стабилизиране трябва да прибѣгне до единъ държавенъ заемъ. Другата страна на работата — особено предъ видъ на туй, че въ днешно време заемите не се сключватъ на благоприятни условия — се заключава въ това, да знае народното представителство, бихъ казалъ българскиятъ народъ, условията, по които вие желаете да сключите заемъ.

Това е, г. г. народни представители, нашата платформа, нашето въруо, което не бѣза да се скрива отъ българския народъ по никакъвъ начинъ, за да не бѣде изправенъ предъ свършени факти. Това се практикува и въ другите парламентарни държави, където държатъ на парламента, където правителствени делегати отиватъ да вършатъ съдѣлн — търговски, финансови, политически, ги кажете — които винаги въ главни линии съ очертани било въ общественото мнение, било въ парламента, било въ неговите комисии. Винаги се знае съ известна въроятностъ докъде би могло, донейки се по линията на компромиситъ, да се създаде едно приемливо мнение за единъ заемъ или за единъ договоръ, който предстои да се сключва.

Неоснователно е позволяването на чл. 92 отъ българската конституция, защото тоя членъ, както се разясни, позволява само да премѣчатъ известни нѣща при даването на вашите обяснения — когато народното представителство ги поиска — но не суспендира правото на народния представителъ, на Парламента, въ всѣки моментъ да поиска отъ

надлежащия министър обяснение по даден въпрос, голям или малък. Ако за малкия трябва да се отговори, още същият голям основание трябва да се отговори на голямата въпроси, а особено когато в миналото имало толкова изобилни примери на лошо сключени съглашения от правителствата ни, благодарение на това, че те са били систематично скривани от Народното събрание, от общественото мнение и след това обществото и Парламентът са били изправени пред свършените факти.

Ето защо министърът на финансите и първият министър трябва да дадат обяснения на Народното събрание за водените преговори. И този е смисълът на питанния и на интерпелацията. Трябва да се дават поставени за разглеждане по-рано, когато може да се чуе думата на народното представителство за или против, и правителството да си топли своето заключение, когато още нямаше създадени факти, а когато бяхме в процеса на тяхното създаване.

Ако Парламентът, неговите комисии, неговите представители когато и трябва да значат нещо във България, аз питам: достойно ли е за този Парламент да бъде въведено по въпросите, които засягат съдбата на българския народ?

Г. министър-председател по въпроса за преустройството на Народната банка скоро заяви, че тя няма да бъде преустроена, докато българският Парламент не бъде турен въ въпрос. Ако той иска да каже, че това няма да стане, докато не се гласува от Народното събрание закон за нейното преустройство, то е друг въпрос. Но това не е утеха за народното представителство, защото не там е спорът между нас и вас. То се знае, каквито и задължения да поемете пред чуждия свят или банки, въ каквито и съглашения да влезете, като изпълнявате плащ, вие, вие не вие, трябва да ги внесете въ Народното събрание, за да ги приемат и одобрият, защото само съ неговата санкция те могат да станат закон. Но аз мисля, че смисълът на вашите думи трябва да бъде друг, именно: „Нищо няма да предприемем по въпроса за банката — а особено въ връзка с вашите първи декларации — без да турим въ течение по това народното представителство, т. е. без да дадем възможност на Парламента да вземе едно становище“.

Наистина, някои ще попитат: какъ така е възможно, съ едно гласуване ли Парламентът предварително ще вземе становище по въпроса? Ще гласува ли той предварително един условия на заем, та въ името на тези условия изпълномощият на правителството да заминава и да ги предложат на другата страна, и ако ги приеме — добре, ако не ги приеме — здраве да е, както казваме по просто български.

Разбира се, не този начин на процедурата ние препоръчваме и не този е парламентарният ред, за който аз наследявам пред вас. Има разни способи. Един от тях е: интерпелацията или питанния по заемите да бъдат споделяни дебатирано пред пленума на Народното събрание, да се чуят навреме обясненията на надлежните министри, да се разбере навреме настоящето на известни парламентарни групи или на целия Парламент; по един косвен начин даже — ако искате да употребя този израз — правителството да получи указание за размити на своето изпълнение, за това, което то трябва да направи, и за това, което то въ никакъв случай не би трябвало да стори.

Ако, г. г. народни представители, другояче се е постигало у нас и другояче се постига и сега, очевидно е, че ние не изпълняваме достатъчно парламентарната си функция и, следователно, не се съобразяваме съ повеленията на конституцията — че всичко трябва да минае през Парламента и че правителството не трябва нищо да държи въ тайна.

Г. министър Ляпчев! Всичко трябва да минае през Парламента. . .

Министър-председател А. Ляпчев: Да, ще минае.

К. Пастухов (с. д): . . . и няма да се разбира така, както вие искате да го разберете. . .

Министър-председател А. Ляпчев: Аз говоря за конституцията, г. Пастухов.

К. Пастухов (с. д): . . . — че договорът за заем, или протоколът, който сте подписали въ Женева, ще трябва

да бъде ратифициран и одобрен от Народното събрание.

Министър-председател А. Ляпчев: Разбира се.

К. Пастухов (с. д): Аз съжалявам, че по тези основни въпроси може да има едно различие между нас.

Министър-председател А. Ляпчев: Има, има.

К. Пастухов (с. д): То се знае, вие не вие, вие не можете, и да искате, да не се съобразите съ конституцията. Може би, ако зависите от нас, ще ги да прескочите; но не зависи от вас. Тези, които дават парите, те няма да ги дадат, ако не се съобразите съ повеленията на конституцията — да премине договорът през Народното събрание.

Но, г. г. народни представители, когато е въпрос за такава материя, или за договори политически, когато държавата влиза въ отношения съ други държави, то този е най-грубият, най-неконституционният, най-примитивният начин, по който искате да процедурате.

Министър-председател А. Ляпчев: Може да е грубо, ама е конституционен. Другото е неконституционно.

К. Пастухов (с. д): Моля Ви се, той не е конституционен, той не се практикува.

Министър-председател А. Ляпчев: А, да, да!

К. Пастухов (с. д): Аз ще Ви приведа един пример. Когато въ парламентарните страни една конвенция, сключена от правителството, не среща одобрение въ Народното събрание, не може да се получи за нея болшинство, обикновено тя се препраща въ комисията и там умира, без да се повърна на ново разглеждане, за да не се създаде една неприятност на чуждата държава чрез един неodobрен вота от Народното събрание.

Г. г. народни представители! Ако вървим по този път, който г. първият министър иска да следваме, ние дохождаме въ фазата на свършените факти. Е добре, тази политика на свършени факти кой от вас я е одобрявал? Кой не е признавал нейните гибелни последици за нашата страна, когато тя е била практикувана по крупните въпроси?

Вие един път ни посочихте за пример обявяването на независимостта, по това възражение вие не можете да го отправяте на нас, които не сме участвали въ това fait accompli. Аз не искам да споря съ Вас. Вие знаете въ краткия наш политически живот, из миналото, многобройни случаи на свършени факти. Тази политика на свършени факти е била катастрофална за нашата страна. Нейна политика ние трябва да избягваме, по нея политика ние я практикуваме. Вие искате пак да я продължите и да я приложите. Не е ли очевидно сега, когато слагате интерпелацията на разглеждане, че ние се намираме вече пред едно свършено състояние, пред едно положение завършено, пред един създаден факт? Ние не сме даже въ туй положение, когато замина делегацията от тук за Женева, по изпълнение на Министерския съвет, горедолу съ един мандат: или да приемат нашите условия, или да се върнат. Имате ли нещо неуяснено още? Имате ли въпрос нещо, който да е спорен, за да имате още сключен заем? Не е ли заемът вече сключен въ проект?

Министър-председател А. Ляпчев: Няма никакъв заем сключен, г. Пастухов. Има разрешение за сключването му.

К. Пастухов (с. д): Г. министър-председателю! Аз употребявам българския език въ значение разумно. Вие искате да употребите една адвокатска формула, без да сте адвокат.

Министър-председател А. Ляпчев: Боже сохрани, азъ Вас да конкурирам! Никога!

К. Пастухов (с. д): Вие искате да кажете, че заемът има сключен, само когато нашите делегати подписат договор съ някои банки. . .

Министър А. Буровъ: Естествено.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Тъй е.

К. Пастуховъ (с. д): . . . а днес за днес ние имаме само едно съглашение съ финансовия комитет при известни условия, но силата на което съглашение ние ще можем да си отворим вратите предъ банкерите, за да получим заемъ. Но въпросътъ е тамъ, че безъ това съглашение въ Женева, на тия условия, на които го имате, вие не можете и никой не може да сключи заемъ. Вие никога не сте излизали да кажете, че ще търсимъ пръвк път на международния пазаръ, каледто го намеримъ, за да сключимъ заемъ. Никой отъ васъ не е казалъ това. Всички вие препоръчвате, и азъ самъ не ви оборвамъ, че трѣбва да мисимъ презъ Женева по много причини, . . .

Министър-председател А. Ляпчевъ: То се знае.

К. Пастуховъ (с. д): . . . не само по причина да ни освободи международната комисия нѣкои залози, но по редица причини трѣбва да мисимъ презъ Женева, за да стигнемъ въ Парижъ, въ Лондонъ или въ Ню-Йоркъ. Трѣбва да се изработятъ условията въ Женева, трѣбва финансовиятъ комитетъ при Съвета на Обществото на народите да даде благословията си, трѣбва да ги подпишемъ, да ги скрепимъ съ нашите подписи. Споредъ мене, трѣбва Народното събрание да ги ратифицира, защото всѣки министерски актъ отъ подобно естество задължава държавата, и той трѣбва да мине презъ Народното събрание, за да имаме единъ юридически завършенъ фактъ.

Г. г. народни представители! Но думата тукъ не е за договора за заема. Думата е за единъ проектодоговоръ, за едно съглашение, известно на васъ, за една база, възприета отъ правителството и отъ финансовия комитетъ при Обществото на народите, по силата на която вече ще се сключи заемътъ. Вънъ отъ тая база нѣма да има облекчение. Може нѣщо напанагонъ като отегчително условие да се добави за дооправне смѣтките на нѣкого си, но облекчение нѣма да се допусне въ никой случай. И ако така е сложенъ въпросътъ, тогава какво дебатираме днесъ ние, Народното събрание? Защо сме се събрали да разискваме? Какъвъ смисълъ има вече интерпелацията на г. Георговъ, питането на Пастуховъ, или другъ въпросъ, който ще се повдигне отъ това мѣсто?

Н. Падаревъ (д. ср): Ако не се одобрятъ действията на правителството, то се бламира.

К. Пастуховъ (с. д): Какъвъ смисълъ има интерпелацията отъ наше гледище? Той смисълъ, г. министър-председателю, се състои въ това, че ние трѣбваше да узнаемъ условията за заема, . . .

Министър-председател А. Ляпчевъ: Вие ги знаете.

К. Пастуховъ (с. д): . . . да чуете вие нашите мнения и, като представители на българския народъ, да се вслушате въ гласа на частъ отъ българския народъ и да се съобразите съ него при вашите постѣпки за сключването на заема. Това е гражданското, това е парламентарното, това е въ духа на нашата конституция; той начинъ на процедуране е парламентаренъ. Другото, позволете ми този изразъ, е една игра, едно губене на време най-малко. Какви освѣтлания ще ни даде сега г. Ляпчевъ, освенъ, че работата е свършена? И вмѣсто да чуемъ вашите обяснения, на опозиционерите, ние имаме единъ проектодоговоръ, единъ условия изработени, едно съглашение постигнато — въпросътъ вече се измѣства — „и ние искаме отъ Народното събрание да одобри или да пориже нашите действия“. Една маневра, може би хитро политическа: безъ да внасяшъ съглашението за ратифициране и преди да внесешъ договора за заема въ Камарата, за подсиаване на своята собствена позиция избирани интерпелации и питаня на опозиционни представители, за да получишъ вотъ на доверие отъ страна на мнозинството въ Народното събрание.

Г. г. народни представители! Нека не ви се види преувеличено, ако кажа, че има и единъ смѣтки, съ които, изхождайки отъ върховните държавни интереси, не трѣбва да си послужваме.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Г. председателю! Не може да се седи тукъ.

Министър А. Буровъ: Защо: горещо ли Ви е, студено ли Ви е?!

К. Пастуховъ (с. д): Вчера на Васъ бѣше горещо. Мене не ми е малко да отговори публично на г. министъръ Буровъ, защото на единъ, на които е било студено, е станало топло, а други подиръ нѣкой другъ день дошадъ въ обратното положение. Но тѣжко ми е, че такива смѣтки, ще ги нарека отъ малко, дребнопартизанско естество, вътрешно партийни хесани, се припѣватъ съ въпроса за сключването заемъ на държавата. Като че ли нѣкои отъ вашата срѣда търсятъ срѣдство чрезъ нашите интерпелации да сплотятъ мнозинството, да намалятъ търканията между племената, да загладятъ недоразуменията и да представятъ на външния святъ, безъ съмнение — и на българското общество, че всичко е благополучно, че недоразуменията сѫ по-скоро измислици на опозицията, а не едно явление, което наблюдаваме съ собствените си очи. Искате да представите, като-че-ли дори и тѣзи укори, които се отираваха отъ вашата собствена срѣда, че има тайно не само въ Народното събрание, но че имало тайно и въ Министерския съветъ, че дори тамъ не всичко се изяснява и че не всички формули се превеждали въ изпълнение, сѫ измислици. Добре, че има оставка на единъ министъръ по причини, колкото и да сѫ скрити, но все пакъ доста известни, които показватъ, че действително този въпросъ за заема е покритъ съ голяма тайнственость не само за публичността, но и за тѣзи, които смѣтатъ, че дирижиратъ държавната машина, които смѣтатъ, че направляватъ, че тласкатъ събитията, а излиза, че тѣ сѫ били тласкани отъ тяхъ. Има, безъ съмнение, въ нашата срѣда — то не може да се скрие — и настроение за промѣняване вътре, междуплеменни ви живогъ, за реконструкция, за кабинетни смѣни. Азъ упоменавамъ това, защото не смѣтамъ, че въпросътъ за една реконструкция не само сега, но и въ миналото, може да бѣде домашенъ въпросъ на управляващата партия. Той има винаги една обществена страна и винаги трѣбва да става въ името на единъ обществени мотиви. И, ако е въпросъ за промѣна на вътрешната политика, не сме ние, които ще ви спъваме. Отъ насъ ще имате най-големото съдействие, защото вие имате нужда отъ такова, ако сте способни на революция, на промѣни, на приспособления и на съобразяване съ духа на новото време. Защото, колкото и да се говори, че едната страна има мнозинството, колкото и да се изброяватъ гласовете, дадени по единъ или по други избори въ полза на една или друга партия, има нѣщо много голямо въ нашия политически животъ. Той се нуждае отъ голяма обнова, но обнова въ смисълъ на трѣгане напредъ, въ смисълъ не на единъ повратъ назадъ, не на едно засилване на конспиративния характеръ на управлението, на диктатура, на похватите на насилие, на репресия и т. н. Както българскиятъ народъ, тъй общите интереси на държавата, тъй и международната политика изискватъ, налага въ България едно управление законно и почиваще на свободата, което ще изведе страната по единъ степенъ редъ отъ наше, буржуазно гледище, къмъ единъ подобъръ край. И, следователно, отъ тая гледна точка всички популизмови, всички пастроения, всички течения, които излизатъ отъ ваша страна за повратъ назадъ, за създаване на силни рѣчи и за изпозлуване въпроса за заема и недоразуменията по този въпросъ въ срѣдата на мнозинството съ целъ вътрешно-политическа, не могатъ да срещнатъ нашето одобрение.

Ние бихме желали, безсъмнено, да се играе на открити карти, да се поставятъ въпросите наясно предъ българския Парламентъ. И азъ не само съжалявамъ, но съмъ дѣятеленъ да изкажа своето неодобрение за начина, по който правителството постѣпки съ водене преговорите за сключване на единъ държавенъ заемъ. Постѣпката на първия министъръ, както и на българското правителство, въ това отношение свършено не е похвална и свършено не е парламентарна. Първиятъ министъръ иде въ разрѣзъ съ своите прежни декларации. Той ни изправя предъ свършения фактъ и има на своя страна само едно нѣщо въ полза, че „когато се сключи заемътъ, ще ви внесе въ Народното събрание договора за заема и отъ вашия вотъ ще зависи приемането или отхвърленето му“. Но азъ казахъ вече, това е другата, отдѣлната страна на въпроса. Вие трѣбваше да ни турите въ течение на въпросите отъ началото, а не сега, за да изслушате нашето мнение и да получите нашето съдействие и да стигнете до крайната целъ. Това е различното, което вие сте длъжни да имате винаги предъ видъ, но не сте го имали, защото сте избрали най-лесния начинъ на процедуране въ България. Вие сега ще искате да кажете: дайте

ни вота на доверие, или по-право, ние отъ опозицията не искаме вота на доверие, ние знаемъ, че тя ще гласува противъ, но искаме вота на доверие отъ нашето собствено мнозинство — и ще го получиме. Обаче, освѣтление по въпроситѣ, които сѣ засегнати отъ интерпелациитѣ и отъ питанията, отправени въ преди месеци, ние нѣма да получимъ, защото сме вече предъ свършенитѣ факти.

За да нѣма никакво недоразумение, дължеиъ съмъ да кажа нѣколко думи и по същество на работата. Но азъ се питамъ каква нужда има да говори по същество на въпроса? Изправени ли сме ние предъ единъ договоръ за заемъ, който трѣбва да бѣде одобренъ или отхвърленъ отъ Народното събрание? Поне внесена ли е спогодбата, съгласиението съ поднитѣ на министритѣ Буровъ и Молловъ въ Народното събрание, за да се поиска нашето одобрение и да намѣримъ начинъ да изкажемъ нашето мнение? Азъ вѣрвамъ, че въпросътъ за договоръ за заемъ ще дойде много късно, ще изтекатъ месеци докогато той узрѣе въ банкитѣ и докогато, следователно, ще бъдемъ сезирани съ неговото приемане въ Народното събрание. Но въпросътъ за сключеното съгласение с вече назрѣлъ и, помоему, би трѣбвало да намѣри мѣсто на одобрение или отхвърляне въ Народното събрание, да се откриятъ дебати, които могатъ да предрешаватъ вече проекта за заема, на които ще бждатъ по-смислени по смѣство, отколкото сегашнитѣ, които ще се повдигнатъ по въпроси, имащи вече характеръ да се освѣти Народното събрание по единъ проекто-заемъ, но не вече завършенъ, въ смисълъ, уговоренъ като проектъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Това искате.

К. Пастуховъ (с. д): Ние това не искаме.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Ами какво искате? Веднѣжъ едно искате, другъ пътъ друго искате.

К. Пастуховъ (с. д): Ние искаме, г. министъръ-председателю, преди два месеци да ни кажете главната линия на вашата заемна политика. Ние искаме да не бѣде изправено Народното събрание предъ свършенъ фактъ и да не се скриватъ министритѣ подъ тази формула: ние носимъ отговорностъ предъ Народното събрание. Ние знаемъ, че министритѣ носи юридическа отговорностъ, ние знаемъ, че провиненитѣ министри за лошо управление, за нанесена вреда на държавата могатъ по силата на чл. 155 отъ конституцията да бждатъ телени предъ държавенъ съдъ. Но ние знаемъ, че въ модерната държава по-ефикасни отъ всичко сѣ общественото мнение, контрольт на Парламента, на опозицията, на партиитѣ, които сѣ застъпени тукъ. По този пътъ върви Европа. А контролъ отъ партиитѣ върху политиката на правителството не може да се упражнява, ако ние ни изправяте предъ свършени факти, а не ни туряте по единъ или другъ начинъ, какъвто дори ние като правителство, което има инициативата по въпроситѣ, намѣрите за подходящъ и целесъобразенъ, въ течение на това, което вършите. Това е нашата позиция. И затова не одобряваме, порицаваме, смѣтаме неконституционно, непарламентарно, негражданско подобно третиране на въпроситѣ, което характеризира цѣла епоха въ миналото, но което не трѣбва да бѣде ръководна нишка на правителствата подиръ войната. Ето, повтарямъ, нашата позиция, толкова повече, че ако трѣбва да се кажатъ нѣколко думи по смѣство, ние не можемъ, доколкото ни сѣ известни условията на сключената отъ васъ спогодба за заема, да я одобримъ.

(Председателското мѣсто заема подпредседателътъ А. Христовъ).

Специално по въпроса за Народната банка ние не можемъ да не признаемъ, че превръщането ѝ въ акционерна банка сега, подиръ година, подиръ две, подиръ три, като имаме предъ видъ развитието на нашата страна, условията, въ които живѣемъ, изгледитѣ, които ни се чертаятъ за утрешния день, ще бѣде гибелно за нашето спокойно финансово развитие, дори и за политическото ни развитие. Съ каквато страсть азъ съмъ се борилъ въ миналото противъ договора за заема на Радославовъ, съ който договоръ миналата „Перникъ“ се даваше на германцитѣ, съ тая стрѣвъ, съ това основание, съ той разумъ азъ възставамъ и противъ превръщането на Народната банка въ акционерна. И въ миналото съмъ знаелъ, че миналата „Перникъ“, ако мине въ ръцетѣ на германци, на акционери, ще бѣде подредена по-добре, отколкото ние бихме могли да я подредимъ, и при все това тия съображения не сѣ възпирали

както менъ, така и тогавашната опозиция да гласуваме противъ това положение въ договора за заема. Гласувахме противъ не само защото бѣхме политически противници на Радославовъ, не само ръководени отъ дребни партизански подбуди, а изхождайки отъ високи държавно-политически съображения. Каквото и да се говори въ днешно време, г-да — забележете — една страна като България не ще сѣ въ положение да се противи на капиталата, защото тя нѣма достатъчно сили за това, нито икономически, нито политически. И формулитѣ, концеситѣ, отстъпкитѣ, които нагледъ се правятъ въ това отношение, сѣ по-скоро отстъпки не по смѣство, а за да се спаси вѣтхостта.

Много се оклопотира, че правителството съ своята формула е изтрѣгнало нѣщо отъ финансовия комитетъ въ Женева, че само по общо съгласие между правителството и Съвета на Обществото на народитѣ, Народната банка може да се превърне въ акционерна. Но това е само по вѣтхашна форма. И България, ако не би имала пужда отъ заемъ, ако разчиташе на своитѣ икономически сили, ако тя се смѣташе, че е въ състояние на просперитетъ, би могла да се утешава, че съ течение на времето тая формула ще я превърне въ едно нищо и, въпрѣки привидността, че прави отстъпка, ще нанесе действително една победа въ това отношение, като фактически ще запази държавния характеръ на Народната банка. Обаче като знаемъ положението на нашата страна, нейнитѣ финанси, като знаемъ, че дори има едно приложение въ договора, по силата на което последната вносака ще бѣде дадена, когато банката се превърне въ акционерна . . .

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Нѣма такова нѣщо.

К. Пастуховъ (с. д): Вие ще обясните, ние не знаемъ.

П. Анастасовъ (с. д): Кой го знае?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Видѣхте ли, че трѣбва да ви се обясни?

К. Пастуховъ (с. д): Ние не знаемъ какви извѣщения сѣ правила нашитѣ делегати устно въ Женева, които не сѣ безъ значение.

Министъръ А. Буровъ: Ще чуете.

К. Пастуховъ (с. д): Ние не знаемъ, г. г. народни представители, много работи отъ договора . . .

Нѣкой отъ сговориститѣ: Ще ги научите.

К. Пастуховъ (с. д): . . . и нѣма да ги научимъ отъ обясненията на нашитѣ министри и отъ разгласитѣ, които се даватъ въ печата. Азъ следя, както и вие следите, що се дава въ българския печатъ, и всѣки день констатирамъ различни работи подъ формата на корекции и на добавки. Всѣки день излизамъ съ впечатлението, че най-първо се хвърля нѣщо каба, за да се преглѣтне по-лесно отъ публиката, а подиръ това вече за уяснение на въпроса се корегира, се добавятъ работи, които ужъ така нѣматъ голѣмо значение, но като ги вземете въ тѣхната съвкупностъ, създаватъ еднакъ проектъ отъ свършено друго естество, нежели първоначално обявения. Азъ не вѣрвамъ, че и сега ще получимъ — нито иматъ възможностъ министритѣ да ни дадатъ — освѣтление на насъ, като народни представители, нито ние сме готови, г. министъръ-председателю, да дебатирате, както подобава, по тия въпроси.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: И това ще дойде.

К. Пастуховъ (с. д): Ние не знаемъ проекта, ние не сме запознати съ въпроситѣ въ тѣхнитѣ подробности, ние не сме частъ отъ правителственото болшинство, за да се свикваме 2—3 дни подъ редъ на заседания и министритѣ да ни даватъ пречисленъ обяснения по всички въпроси, . . .

П. Якимовъ (д. сг): Ще ви се дадатъ.

К. Пастуховъ (с. д): . . . а учимъ отъ нѣтъ работитѣ. Оттамъ е нашето недоволство, че вие правите различие — на едни обяснявате, а на други впоследствие давате обяснения досущъ нажъничко, по-скоро за да ги обвините, че не сѣ запознати съ въпроситѣ. Че каква наука е то, г. ми-

нистър-председателю, че да бъдем запознати? Дайте ни фактите, както си са, дайте ни договора, както е, и оставете тогава на всяка една група, изхождайки от свое гледище по въпроса, да направи преценка и да застъпи една или друга позиция пред Народното събрание. Но сега вие искате може би да пожънете естива слава, възползувани от това, че не е внесен договорът, че ние не сме ориентирани по въпросите, че вие предварително сте сгласили едно болшинство за одобрение водения преговори. Вие не се нуждаете от един разбъркан заштит дѣла, а се нуждаете от една манифестация на Народното събрание въ полза на вашата политика, за да получите по-голям кредит въ странство и да замажете досегашните впечатления, идващи от слухове за разкопаване, за подаване оставки на министри, днес един, утре въпросът друг и т. н. и т. н. Това е вашата политика. Изхождайки от партийно гледище, вие можете да я правите, но когато въпросът е поставен въ неговата широчина, не бива само на тази страна тъй много да обръщаме внимание. Азъ виждамъ, г. министър-председателю, че вие сияете. (Смѣхъ) Отзвара се се осигурили — останали са 20-тина юнака, които се държат — добили сте болшинство и до сръбски ще ви държатъ.

Министър-председател А. Липчевъ: Не е тамъ въпросътъ г. Пастуховъ. Азъ нѣмамъ нищо противъ, съгласно Вашия говоръ, ако г. г. интерпелаторите се биха съгласили да добиятъ нужните освѣтления, когато се внесе самиятъ протоколъ. Но какво да правя? Вие искате това да стане сега.

Д. Кьорчевъ (нац. л.) и К. Томовъ (з): Вие го поставихте сега.

Министър-председател А. Липчевъ: Поставихъ го, отъ нѣмалъ клде. (Смѣхъ върѣдъ лѣвницата) Извадиха ми душата да го постави. Хемъ това не щете, хемъ и другото не щете! Вижте ги сега! Хемъ сърби, хемъ боли!

К. Томовъ (з): Ама отъ другата страна (Сочи болшинството) Ви извадиха душата, не отъ тукъ (Сочи лѣвницата) (Глъчка).

Председателстващъ А. Христовъ: (Звъни) Моля, г-да, пазете редъ.

К. Пастуховъ (с. д): Г. министър-председателю! Апострофите, които идатъ отъ опозицията, иматъ известенъ смисълъ. Разбира се, когато дойде протоколътъ, пакъ ние се говори и тогава ще бъдемъ по-добре ориентирани. Но ние вече сме свързани. Тогава и г. Буровъ ще каже да ни убеждава — както е убеждавалъ може би и Васъ —...

Министър А. Буровъ: Азъ и сега ще изѣйда да говоря, г. Пастуховъ.

К. Пастуховъ (с. д): Моля. — Ще изѣде г. Буровъ и ще ни каже: „Г-да! Нека приемемъ, че всичко е така, както донейде го разправя опозицията, но държите ли смѣтка за това, че съ нашия отрицателенъ вотъ ние единъ видъ ще бламираме Обществото на народите — ние, представителите на малка България, заобиколени отъ съседи, ние представителите на тая България, която възлага надежди на Обществото на народите да ѝ пазятъ, ако искате, границите, да ѝ подпомогатъ въ нейните финансови затруднения, да ѝ улесняватъ въ нейните задачи?“

И. Хрелпановъ (д. ср): Тамъ е работата!

К. Пастуховъ (с. д): Г. Буровъ ще нѣе тая пѣсенъ: „Ние не можемъ, като Литва, чрезъ нейния министър-председателъ, да дадемъ телеграма въ Женева: „Нѣма да отидемъ въ Женева, защото сме си дали обясненията на Полша и нека заповѣда тя да изпрати своите делегати да водятъ преговори“; нѣма да постѣпимъ и като Ромѣния — да се опълчимъ противъ решението на Съвета на Обществото на народите по спора съ Унгария. Ние всичко възлагаме на Обществото на народите. И, г. г. народни представители, защото тази позиция има известенъ резонъ, именно за това не трѣбваше да се слагатъ тъй въпросите, като свършени факти, за да ги преглътнемъ, държейки смѣтка единствено за международното положение на нашата страна.

Вие, които искате да прокарате една финансова политика, недейте спечелва вота на довършено на Народното

събрание чрезъ политика международна, чрезъ висши държавнополитически съображения, а само чрезъ финансови съображения. Това е разумната финансова политика за една страна, която трѣбва да следваме. Недейте смѣсва тия два въпроса, защото, най-после, нито е право, нито пъкъ винаги можете да намерите аудитория, която да ви каже: „Да, нѣматъ е Обществото на народите, всички ние ще преклонимъ глава“. Недейте докарва дотамъ работата. Защото, г. г. народни представители, и въ Обществото на народите заседаватъ хора, политици, които иматъ свои интереси, които иматъ чувства, които иматъ настроения и които могатъ да ги мѣнятъ напоредъ условията, напоредъ времето и напоредъ обстоятелствата. И тѣ са хора, които могатъ да подпадатъ подъ един или другъ влияни, макаръ и твърде, но пазятъ понятия, консерватни — въ нашия смисълъ на думата — макаръ че твърде много занесватъ, нѣматъ нашите менталитети да отговарятъ на тѣхния и да гласятъ респектите, които ни плащатъ отъ Женева.

Но, г-да, ако вие държите въ течение Народното събрание по начинъ, какъвто намирате за добре, нѣма да бъдемъ изправени предъ туй положение. Какъ нѣмате да преглътнете, ако настоявахте на позицията си за непревръщане подъ никаква формула на Народната банка въ акционерна? Щѣхте ли да го смѣните бланъ на Обществото на народите? Разбира се, не. И хората тамъ разбиратъ що значи да отстаивашъ национални интереси. Точа не ще рече да хвърляшъ камъ върху тѣхъ, да се съмнявашъ въ тѣхната честота, да ги не считаашъ, да водитъ една война противъ тѣхъ. Съвсемъ не ще каже туй. Но г. Буровъ ще си послужи съ този аргументъ, който е несъстоятеленъ.

Министър А. Буровъ: Отде знаете? Не бързайте, г. Пастуховъ! Како ме чуете да си послужа съ този аргументъ, тогава ще направите бележките си. Казахъ, че ще взема думата.

К. Пастуховъ (с. д): Добре, добре! Вѣрвамъ. И друго асамъ нѣма да кажете.

Министър А. Буровъ: Асамъ нѣма какво друго да кажа! Асамъ нѣмамъ други аргументи!

К. Пастуховъ (с. д): Не, не, нѣма много какво да кажете и ние желаемъ да го кажете, но вие не ни отговаряхте.

Министър А. Буровъ: Сега е дошло времето да ви отговори.

К. Пастуховъ (с. д): Вие сега сте заблагодарили да ни отговорите.

Министър А. Буровъ: Сега намѣрихъ време да ви отговори.

К. Пастуховъ (с. д): Кое време е дошло? Когато си свършите Вашата работа, тогава казвате, че е дошло времето! (Оживление върѣдъ сговористите)

К. Томовъ (з): Сега тѣ опитватъ бродоветѣ.

К. Пастуховъ (с. д): Ето защо, г. г. народни представители, въпросите не са правилно сложени и, следователно, на интерпелациите не имъ се даде едно превратно значение, отколкуто тѣ биха имали, ако действително се поставяше парламентарно.

Безъ да искамъ да продължавамъ по-нататъкъ, азъ не мога да не засегна не въпроса за заемъ, а по-общо въпроса за българския финансовъ проблемъ, въпроса за това, че нашата финансова политика, между другото, докарва това положение на нѣщата — да е принудена държавата не при благоприятни обстоятелства да прибѣгва до заемъ. Не само причини обективни, не само причини лежани въ войната, но и причини, лежани въ финансирането на държавата, въ държавното казначейство, докарватъ тягостно, непоносимо, клоняне къмъ безизходностъ финансово състояние на държавата. Вие не можете да отречете не само голѣмните данѣчни тежести, но и неуравновесения бюджетъ на държавата. Вие не можете да отречете, че държавниятъ бюджетъ може би съ много рѣдки изключения, са били винаги дефицитерни, разходите презмѣрно надвишавали приходите и то въ едно време, когато стопанството на страната е разнебитено, въ едно време като сегашното, когато населението е тъй осиромашено. Азъ поне мога да говоря за западна България, където населението огива съ коли по дунаските краища да търси кукурузъ, за да се изхрани. Въ

илюк окръжи ние имаме формален гладъ. Такова силно притъснене на народа е незапомнено. И азъ добихъ сведения, че въ никое друго време такъвъ напливъ за сключване въ Земледѣлската банка на земи за посрѣщане нуждитъ на населението и на добитъка, както сега, не е имало.

Имайте всичко това предъ видъ и задайте си тогава въпроса: не е ли съществено този проблемъ, да изомѣнимъ нашата финансова политика, да престанемъ съ тази политика на разстройство, на разхищение, на пражосничество и на неуравновесенъ държавенъ бюджетъ?

Ако, г. г. народни представители, тази финансова система продължава — а никакви изгледи нѣма, че тя ще спре, освенъ ако ни разожатъ това чужденитѣ — ние ще имаме нужда отъ новъ заемъ въ следното време, не подиръ петъ години, а въ едно скоро време.

Азъ зная вашия оптимизмъ на управникъ и на властникъ. Тоя оптимизмъ се прояви и при бѣжанския заемъ, че той ще донесе много нѣщо за нашата страна, че той може би ще ни предпази отъ сключване на нови земи. И донесе и нѣщо.

Министъръ-председателъ А. Лячевъ: Въ всѣки случай донесе и още ще донесе.

К. Пастуховъ (с. д.): Но разочарованието дойде най-първо въ нашитѣ кръгове. Вие не останяхте доволни отъ начина на неговото управление. Може би вие си представявахте, че другоаче не се манипулира я, следователно, той ще се изпознава по-добре за държавнитѣ цели, отколкото въ стѣнностъ стана. Не допускате ли — имамъ всички основания съ голяма вѣроятностъ да приема това — че така, както караме съ тоя финансовъ курсъ на уселени разходи и на отемавши приходи, не следъ дълго време финансовиятъ министъръ ще заяви предъ Събрание, че имаме нужда отъ държавенъ заемъ, иначе страната е изправена предъ една безизходностъ? И, наистина, финансово и стопански държавата върви къмъ безизходностъ, ако овреме не се взематъ съответнитѣ мѣрки за подобрене, за саниране на това положение. Но санирането нѣма да дойде толкова съ земи, а особено като се има предъ видъ, че, каквото и да се говори, заемътъ е по-малко възстановителенъ и стабилизационенъ, отколкото ликвидационенъ, че той има въ себе си едно значително перо, което ще отиде за ликвидиране летящитѣ дългове на държавата къмъ вънрешни и външни кредитори, къмъ Народната банка, къмъ частни лица и пр. и пр.

Тая система на чрезмѣрни летящи дългове, която е практикувана въ миналото, ако продължи, несъмнено е, че ние, както въ миналото, така и сега, отъ време на време ще прибѣгваме до земи, за да удовлетворяваме настоящи държавни нужди, а не да стабилизираме финансово и стопански положението на нашия народъ.

Азъ имамъ право, г. г. народни представители, да повдигна този въпросъ, защото ние трѣбва да преодолюемъ тази сенафска рутинна, че безъ земи не можемъ. Изобщо въ всички времена и при всички условия държавата трѣбва да се мъчи да удовлетвори сама своитѣ нужди. Отъ друга страна ние трѣбва да станемъ партизани на единъ разуменъ заемъ, които да отиватъ за възстановяването на стопанството, да повдигатъ производителнитѣ сили на държавата, да подпомагатъ процеса на нейната самостоятелностъ, за да не се превръща тя въ колония на чуждия капитализмъ.

И, най-после, г. г. народни представители, жертвитѣ, които се налагатъ съ разрешението и сключването на земи въ трудни времена, да не падатъ предимно върху работнитѣ маси, чийто сръдства сѣмъ оскудни и на изчерпване, а да паднатъ върху слоеве и върху групи, които минаватъ за състоятелни и които следователно могатъ съ по-малко болка да понесатъ чувствителнитѣ тежести, наложени имъ отъ преживявания моментъ. Ето ви една разумна финансова политика, единъ финансовъ планъ и такъвъ за стопанско възстановяване, какъвто трѣбва да има всѣко едно българско правителство, за да може страната да излѣзе отъ настоящата криза.

Тежко впечатление прави, че едно отъ условията, макаръ и малко, е унифицирането на нашия бюджетъ, т. е. съединяването на всички бюджети въ единъ, и уравновесяването на бюджета — разходитѣ да не надвишаватъ приходитѣ. Колко години отъ тази страна (Сочи лѣвицата) чуввахте вие възгласи за икономия, за уравновесяване, за обдѣлване на бюджета, но нито единъ финансовъ министъръ досега не го е сторилъ.

Министъръ В. Молловъ: Хайде холаи!

К. Пастуховъ (с. д.): Не го сторихте и Вие.

Министъръ В. Молловъ: Азъ го сторихъ и го разбирамъ много по-добре отъ Васъ. (Възгласения и смѣхъ всрѣдъ земледѣлцитѣ и социалдемократитѣ). Правите ми упрѣкъ, като че-ли не разбирамъ тази работа.

К. Пастуховъ (с. д.): Г. Молловъ! Че трѣбва да разбирате тази работа по-добре отъ мене, това е очевидно, то е въ реда на вѣщата, щомъ стоите вече 2 години финансовъ министъръ. Азъ не мога да откажа, че Вие турихте едно начало за сключване на разходитѣ, не мога да Ви откажа единъ стремежъ въ това отношение по-добъръ, отколкото у Вашия предшественикъ, за когото морето бѣше до колѣне и който си мислѣше, че работитѣ ще вървятъ все благополучно. Обаче, за днешно време тия нравенски стѣпки не сѣмъ достатъчни и не съ габровска костура, а съ пожити трѣбва да рѣжете (Ръководствения отъ социалдемократитѣ), за да не дойдемъ до тамъ, че хората да рѣжатъ.

Министъръ-председателъ А. Лячевъ: Въземаме актъ отъ тия изказвания на Социалдемократическата партия. Бъдете спокойни! Само че после да не викате, после да нѣма: „Олеае!“ (Възгласения отъ социалдемократитѣ)

К. Пастуховъ (с. д.): Азъ не искамъ, г. г. народни представители, да нагазвамъ въ тази областъ, но ще кажа, че нѣма да се зайкамъ, ако г. изворитѣ министъръ усвои горедолу нашата политика — но азъ се съмнявамъ въ това. Нека я усвои, защото ти е целѣната, . . .

Министъръ В. Молловъ: Тя е усвоена.

К. Пастуховъ (с. д.): . . . всичко друго е временно облекчение, което привидно дава изгледи за едно саниране, но което утре ще изправи страната предъ . . .

Д. Кьорчевъ (нар. л.): (Казва нѣщо).

Министъръ В. Молловъ: Да увеличите числото на членовнитѣ и следъ това да намалявате бюджета! Този фокусъ вие го направате.

К. Пастуховъ (с. д.): Вие ги увеличавате, за да задоволите вашитѣ партизани.

Д. Кьорчевъ (нар. л.): Финансовиятъ комитетъ иска това въ протокола.

Министъръ В. Молловъ: То е мое предложение въ финансовия комитетъ.

Д. Грънчаревъ (з. в.): Значи ще се скриете пакъ задъ финансовия комитетъ.

Д. Кьорчевъ (нар. л.): Всички идеи сѣмъ чужди.

Министъръ В. Молловъ: Ще дойде време, ще разберете. Азъ ще говоря по тази работа.

К. Пастуховъ (с. д.): Г. министре на финанситѣ! Азъ ще се радвамъ, ако водите една политика на икономия. Нѣма да Ви укорявамъ тогава. Азъ съмъ Ви го казвалъ и другитѣ, че на 6-миларденъ бюджетъ държавата не може да понеса тежестта. Имайте го това предъ видъ. Идете всрѣдъ населението и вижте какъ хората нѣшкатъ, какъ страдатъ. Недейте ги учи отъ тукъ, че трѣбва да понасятъ тежести. Лесно е да се каже, че трѣбва да се понасятъ тежести. Да се понасятъ, ама да ги понасятъ други, а не ние! Ако е така, разбира се, че доизкаже нѣма да отидемъ. Слѣзте долу и вижте, какъ се понасятъ тежеститѣ особено въ днешно време. Азъ Ви препоръчвамъ да надникнете въ югозападна България, . . .

Отъ земледѣлцитѣ: Въ цѣла България.

К. Пастуховъ (с. д.): . . . да пропѣтувате мѣста, които минаватъ за житница на нашата страна; вие ще видите окаяно население, вие ще видите гладно население, тичатъ кукурузъ

да търсят, защото нѣма пшеница, а когато дойдат месеците април и май, какво ще бъде положението? На какво ще разчита държавата, щомъ земледѣлцѣ сега удовлетворяват нуждитъ си съ заемъ и при една щастлива реколта ще трѣбва да погасяватъ това, което сѣ взели сега на заемъ отъ Земледѣлската банка? Ето защо трѣбва да вземете въ смѣтка положението на населението, справедливо разхвърляне на тежеститѣ, непоносимата криза, която ние прекарваме. Стига думи, да минемъ къмъ дѣла. Недейте остави отъ вѣкъ да ни налагатъ.

Министъръ В. Молловъ: Нищо нѣма наложено.

К. Пастуховъ (с. д): Това е най-неприятно, това пакъ явява националнитѣ ни чувства.

Министъръ В. Молловъ: Отъ тукъ ме обвиняватъ, че азъ го предлагамъ, а Вие ме обвинявате, че отъ вѣкъ ни налагатъ.

К. Пастуховъ (с. д): Знамъ азъ, кой предлага. Азъ не съмъ Ви обвинявалъ, че имате финансовъ комитетъ въ собственото Ви министерство, наречено чека, но трѣбва да го научите да упражнява своитѣ права. Обвиняватъ Ви, обаче, отъ ваша страна, че недостатъчно ги удовлетворявате съ назначаването на служби. Като финансовъ министъръ, Вие трѣбва да застанете твърдо на позицията и да кажете: „Азъ управлявамъ и ще управлявамъ съ икономии и съмъ готовъ да събера винаги; нека да излизатъ тия, които искатъ да ги удовлетвори, да ме обвинятъ“. Азъ казвамъ на всички, че време е въ България, българскитѣ министри да не държатъ толкова за стола си.

Министъръ В. Молловъ: Никой не държи.

К. Пастуховъ (с. д): Време е да покажатъ политически жестове.

Отъ лѣвницата: А-а-а!

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Да си изпълнятъ дълга, а не жестове да правятъ.

К. Пастуховъ (с. д): Да си изпълнятъ дълга и да бждатъ винаги готови да съзатъ, а не да чакатъ да ги сваятъ, да ги изхвърлятъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Колкото за изпълнението на дълга, бждете спокойни.

К. Пастуховъ (с. д): За да свърша, г. г. народни представители, азъ считамъ за нужно да прочета най-накрая дневния редъ на нашата парламентарна група: (Чете) „Народното събрание, като изслуша интерпелацията по заема, обясенцията на правителството и станалитѣ по нея разисквания, реши:

1) Народното събрание не одобрява пренебрегването на Парламента при водене преговоритѣ за заема и изправянето му предъ свършени факти.

2) Настоява за внасянето на протокола на Съвета при Обществото на народитѣ за разглеждане въ Камарата.

3) Намира, че известнитѣ досега условия на заема, писани въ тоя протколъ, и особено акционерната форма на Българската народна банка, сѣ губелни за финансовата и стопанска независимостъ на страната.

4) Осжда стопанската и финансова политика на правителството, която доведе страната до безизходно положение, и заемътъ, който то сключва, добива характеръ на ликвидационенъ относително редица задължения и съвсемъ не възстановителенъ спрямо стопанството ни“. (Ръкоплѣскания отъ социалдемократитѣ).

Председателстващъ А. Христовъ: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ В. Молловъ: Г. г. народни представители! Отъ самото начало трѣбва да направя бележка, че, както интерпелацията на г. Георговъ, така и развитото отъ г. Пастуховъ питане до известна степенъ излизатъ отъ рамкитѣ на въпроса, който има да разискваме. Въ последнитѣ свои заключителни слова г. Пастуховъ въ нѣколко кратки фрази поиска да направи критика на цѣлата финансова политика на правителството. Азъ считамъ, че при този особенъ въпросъ, който ние има да разискваме сега, не би трѣбвало да влизаме въ обсъждане на редъ въпроси, които сѣ свързани

съ бюджета на държавата, който бюджетъ ще бжде висесенъ въ едно непродължително време. Тогава ще бжде съвършено умѣстно да разискваме въ подробности всичкитѣ оитѣ въпроси, които се отправятъ къмъ менъ, като министъръ на финанситѣ, и тогава освѣтлението нѣмъ би могло да бжде изчерпателно. При все туй не бжда принуденъ и азъ, въ отговора, който ще дамъ предъ Народното събрание, да се спра въ края на моето изложение и върху въпроситѣ, повдигнати отъ г. Пастухова въ обща форма.

Както въ интерпелацията, така също и въ питането на г. Пастухова, преди всичко, се повдига единъ въпросъ и този въпросъ се изтъква и въ дневния редъ, прочетенъ отъ г. Пастухова: правителството е задължено да отговори на интерпелацията; то не е искало, на два пъти подкажвало, да отговори на питането, отправено отъ г. Пастухова; то по този начинъ е пренебрегнало правата на Народното събрание и не е искало да изпълни единъ дългъ, който му е наложенъ отъ нашата конституция. И до-рано не е стигнѣ пѣтъ, не два пъти този въпросъ е билъ разискванъ въ Народното събрание. И тогава се дадохъ известни коментари на чл. 92 отъ конституцията, който, споредъ моето разбиране, бжде изпълненъ недоволно правилно въ разискванията, които се извършаха по правото на правителството и на единъ отдѣленъ министъръ да опредѣли времето, когато може да отговори на едно питане. И днесъ пакъ се помисля чл. 92 и се казва, че въз основа на този членъ правителството е длъжно да отговори въобщо, по имало право да претѣли нѣщо въ свой отговоръ. Така сложенъ въпросътъ — длъженъ съмъ да изтъкна — е неправилно сложенъ. Правителството е винаги въ правото да иска отъ Народното събрание, щото разискванията по една интерпелация да не станатъ днесъ, да не станатъ тази седмица, да не станатъ този месецъ. Дори то може да иска отъ Народното събрание да извади отъ дневния си редъ една интерпелация или да опредѣли единъ срокъ или една дата за нейното разискване.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Чл. 107 отъ конституцията прочетете.

Министъръ В. Молловъ: Това е право на правителството, подъ своя отговорност, като иска вотъ на довърне отъ Народното събрание, да отговори и да не отговори, да опредѣли дата и да не опредѣли дата. То е въпросъ на неговата политика. Това е несъмнено и нѣма защо да се говори по този въпросъ.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Прочетете чл. 107 отъ конституцията.

Министъръ В. Молловъ: Прочетете го Вие.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Азъ го зная. Прочетете го Вие, за да го чуе г. Ляпчевъ.

Министъръ В. Молловъ: Ако Вие разбирате отъ парламентаризмъ, уважасни другарю, азъ ще Ви кажа, че Вие имате една санкция: вотъ на довърне и на недовѣрие.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Прочетете го.

Министъръ В. Молловъ: Тукъ не съмъ въ първоначално учяване, г. Кьорчевъ. Прочетете го Вие.

Председателстващъ А. Христовъ: Г. Кьорчевъ! Моли Ви се, вземете думата после.

Министъръ В. Молловъ: Нали искате да Ви прочета чл. 107 отъ конституцията, да Ви го прочета, щомъ сега сме въ първо отделение на първоначалното учяване по парламентаризма: (Чете) „Членовѣтъ на Събранието иматъ право да правятъ на правителството запитвания, а надлежитѣ министри сѣ длъжни да отговарятъ на тия запитвания“. Кога?

Д. Кьорчевъ (нац. л): Тамъ не се говори кога.

Министъръ В. Молловъ: Ами като не се говори, какво искате? Кога ще отговоря азъ на Вашето запитване, то е въпросъ на довърне на Народното събрание.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Трѣбва да отговорите. Тамъ се казва, че Вие сте длъжни да отговорите, а Вие казвате, че не сте длъжни.

Министъръ В. Молловъ: Това, което е казано въ нашата конституция, е казано въ всички конституции. По едно за-

питване по политиката на правителството, по едно питане, което се отнася за правителството, въ връзка, да кажем, с бюджета, с тринното слово или с някой друг въпрос, ще зависи кога правителството ще намъри за възможно, за умствено, за удобно, с оглед на своята политика, да даде надлежния отговор.

Ето ви последния случай — с министър-председатели във Франция. Тамъ имаше около 25 интерпелации по неговата финансова политика. Народното събрание изрази желание да послуша отговор по тях преди гласуването на бюджета. Министър-председателят сложи въпрос на доверие и каза: „Следъ гласуването на бюджета ще дамъ отговор за моята финансова политика“. Но не само туй: когато тѣзи господа, които запитваха министър-председателя, едновременно и министър на финансите, за неговата финансова и монетна политика, поискаха отъ него да даде отговор какъ мисли той да стабилизира французкия франк и при какви условия, той, като сложи пакъ въпрос на доверие, каза: „На този въпрос азъ не мога да отговоря“.

Нѣкои отъ лѣвицата: Защо?

Министър В. Молловъ: По много понятия причини. Защо то всѣко едно действие на правителството...

К. Пастуховъ (с. д): Знаете ли какво му отговори...

Министър В. Молловъ: Имаше търпение да ме послушате. Какво така махалата пакъ се разбърка, дето се казва. (Веселост върху сговориститѣ) Азъ Ви слушахъ съ внимание.

Д. Гринчаровъ (з. в): Ваната махала се е разбъркала алазема. Добихте куражъ, че опозицията помълча малко.

Председателстващъ А. Христовъ: (Звън)

Министър В. Молловъ: По единъ въпросъ отъ политика, по единъ въпросъ, съ който могатъ да бъдатъ свързани — а това може да оцени правителството, което е въ течение на дѣлата — много тежки отговорности въ единъ или другъ смисълъ, естествено е, че правителството трѣбва да поема отговорност, и ще я поеме тогава съ болшинството на Камарата, съ болшинството, съ подкрепата на което то управлява. Тамъ е обяснението, че контактите между правителство и болшинство и въ частни срещи, и въ групови заседания е по-тѣсенъ, отколзото може да бъде въ пленарни заседания на Народното събрание.

Сега, г. г. народни представители, ако тъй се слага въпросътъ, може ли единъ министър да отбѣгне да отговори на едно питане — не запитване? При питането въпросъ на доверие не се слага, защото нѣма разисквания; задава се единъ въпросъ, на който се отговаря или не се отговаря въ единъ удовлетворителенъ смисълъ. Този, който отправя питане, и то писмено, въ нашия Парламентъ, ако не е доволенъ отъ отговора на министъра, може да обърне питането си въ запитване и тогава да се сложи въпросъ на доверие. Ше рече, че по едно питане министърътъ има да съобрази въ кой моментъ, кога, какъ той може да отговори на това питане. Азъ мога да ви цитирамъ отъ всѣки брой на английскитѣ вестници — нѣмамъ такива сега парче — за питанията, които въ английския парламентъ въ началото на всѣко заседание се отправятъ въ граматно количество. На нѣкои се отговаря писмено, на нѣкои се отговаря въ самото заседание. Знаете, че у насъ времето за развиване и отговоръ на питане е ограничено на половинъ часъ въ началото на заседанията, макаръ че това никога не се спазва. Обаче на едно питане единъ министър може да отговори съ една дума, съ две думи; може да каже: „Да“, „не“; може да каже: „Азъ не съмъ освѣтленъ ния да направя още разследвания“, но може и съ една дума тапнраво да каже: „Азъ не мога да отговоря на това питане въ Парламента“. И когато народниятъ представител е недоволенъ отъ така даления отговоръ на питането, той може да го обърне въ запитване, за да се сложи тогава въпросъ на доверие въ Народното събрание. Следъ като се сложи запитването на разглеждане и следъ като се изслушатъ вече освѣтленията на министъра — тѣ могатъ да се отложатъ по негово искане, или по искането на правителството за една опредѣлена дата или за неопредѣлено време — тогава ще може да се вземе надлежното решение, може да се

понесе надлежната отговорност. Така се слага въпросътъ. Не може да бъде сложенъ друго-яче. Тѣй се слага и въ дадения случай.

Но преди да дойдемъ до дадения случай, азъ бихъ желалъ да зная, какъ бихме могли да погледнемъ на тази парламентарна теория, която се разви тукъ отъ представител на социалдемократическата група, теория, която не отиваше само дотамъ, да опредѣли правото на едно правителство въ даденъ моментъ да отговори или да не отговори, да отложи, или да насрочи една интерпелация. А вие знаете — особено Вие, г. Кьорчевъ — какъ наши народни събрания и сесии съ свършвали съ интерпелациитѣ, особено преди създаването на новия правилникъ за вътрешния редъ на Народното събрание: обикновено интерпелациитѣ съ отивали, така да се каже, въ забвение.

Д. Кьорчевъ (нац. л): И Вие винаги протестирахте.

Министър В. Молловъ: Споредъ интерпелациитѣ, споредъ туй дали е сложенъ въпросъ на доверие. Ами Вие защо не протестирахте тогава? Тогава слаганъ ли е въпросъ на доверие отъ васъ? Ако е слаганъ, право е, болшинството си носи отговорността.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Вие не слагате въпросъ на доверие. Г. Лявчевъ казва, че не слага въпросъ на доверие, а чл. 92 отъ конституцията казва, че ще се сложи на дневенъ редъ, ще се дебатира и ще поставите въпросъ на доверие.

Министър В. Молловъ: Азъ бихъ желалъ съ тази парламентарна теория да излъжете въ нѣкой международенъ конгресъ. (Смѣхъ и ръкопляскания върху сговориститѣ)

Д. Кьорчевъ (нац. л): (Възгласява)

Министър В. Молловъ: Сега Междупарламентарниятъ съюзъ изучава недостатъцитѣ на парламентарния режимъ, и е тъкмо удобенъ моментъ за това.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Вие ни четете чл. 107 отъ конституцията, а се базирате на чл. 92, въ който се говори за даване на обяснения, а не се говори за интерпелации.

Министър В. Молловъ: Сега, г. г. народни представители, другъ въпросъ, който се засегна тукъ отъ г. Пастуховъ. — Правителството, когато започва известни преговори или когато има известни намѣрения, което се казва, въ тѣзи свои намѣрения трѣбвало, преди всичко, да се консултира съ Народното събрание, съ неговия пленумъ; трѣбвало да изкаже своитѣ намѣрения за близкото и по-далечно бъдеще, да изкаже възможноститѣ, реда и начина, по който тия негови намѣрения могатъ да бъдатъ осъществени и тогава ще получи скжпоцинитѣ указания, какъ тѣзи намѣрения могатъ да бъдатъ осъществени, и по-нататъкъ ще бъде спокойно, ще се освободи отъ всѣкаква отговорност. Следователно, всичко ще бъде добре въ тази, така да кажемъ, нѣкой път много скръбна, нѣкой път много шумна, но обикновено много страшна и привлекателна срѣда, каквато е всѣко едно Народно събрание.

Г. г. народни представители! Намѣренията на правителството се изразяватъ въ неговата програма, изразяватъ се въ неговата платформа, изразяватъ се въ троннитѣ слова, които се четатъ въ нашето Народно събрание и които се подписватъ отъ министритѣ, които носятъ обща отговорност.

Азъ нѣма да отивамъ да говоря по редъ други въпроси. Но специално по въпроса за заема ще кажа: последното тринно слово помена въпроса за заема, за положението на заема тогава, и тъкмо затуй се критикува то отъ уважаемия г. Георговъ. Днесъ пакъ се критикува правителството, че е сложило въпроса за заема въ тронното слово, че не е трѣбвало да го сложи въ тринното слово.

Но защо правителството го сложи? За да бъде въпросътъ разискванъ въ Народното събрание; за да може Народното събрание тогава да се произнесе принципиално по него. Правителството съобщава, че то е потърсило такъвъ заемъ, съобщава, следователно, единъ фактъ, като е било въ състояние по онова време да даде известни обяснения по него. Въпросътъ се разисква, и се разисква въ дълги речи, които траятъ по два часа, — понеже се дебатира по тринното слово — тъкмо затуй, за да бъде Народното събрание напълно освѣтлено. Тѣзи разисквания станаха, г-да; по нашия заемъ се говори; критики бѣха направени.

Д. Гичевъ (з. в): Г. Ляпчевъ направи тогава декларация, той каза: „На всяка цена заемъ не търся“, а сега виждаме, че на всяка цена заемъ не търся.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Пакъ казвамъ: на всяка цена заемъ не търся.

Д. Гичевъ (з. в): Измъга българския народъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Ехъ! И сега твърди, че на всяка цена заемъ не търся.

Министъръ В. Молловъ: При каквато и да е декларация и при каквото и да било положение, не сте били лишени отъ възможностъ да проявите Вашето красноречиво слово. Вие можехте тогава, по отговора на тронното слово, да развите Вашите мисли, можехте тогава да яхнете Вашия конъ да препускате тукъ, въ Народното събрание, и да убедите народното представителство, че въ този случай ние лъжемъ българския народъ, а че тъкмо Вие изразявате неговитѣ сърдечни въжелания.

Д. Гичевъ (з. в): Не слагате въпроса на дневенъ редъ.

Министъръ В. Молловъ: Оставете тая работа! Българското Народно събрание е било известно, то е имало всичката възможностъ да разисква въпроса за заема.

Д. Гичевъ (з. в): Упражнява се една скрита диктатура отъ една малка група на Демократическия сговоръ. (Тропане по банкитѣ отъ сговоритѣ)

Председателствуващъ А. Христовъ: Г. Гичевъ! Правя Ви напомняне. Имайте предъ видъ това. Отъ вашата група ще вземете думата после и ще се изкажете.

Д-ръ Н. Чирпанлиевъ (д. сг): (Къмъ Д. Гичевъ) Ама нѣма да прекъсвашъ.

Министъръ В. Молловъ: Г. г. народни представители! Азъ само ви напомнямъ този фактъ за тронното слово. Но азъ ще си позволя да ви напомня и другъ единъ фактъ — факта, че азъ въ бюджетарната комисиия следъ моето връщане отъ чужбина, въ м. декемврий, направихъ едно подробно изложение по състоянието на въпроса за заема предъ Обществото на народитѣ. Азъ направихъ това по едно съображение чисто парламентарно, по съображението, че ние нѣмахме още нѣкакви ясни дебати, нѣмахме публични разисквания. Ние бѣхме свързани, следователно, съ едно обикновено съображение на почтено отношение къмъ една друга страна, съ която говорѣхме и съ която ние още не бѣхме привършили. Азъ тогава съобщихъ, че въ бюджетарната комисиия ще дамъ сведения по вървежа на преговоритѣ за едно поискване на заемъ — защото преговори за заемъ още нѣмаше — и ония народни представители, които се интересоваха, дойдоха въ бюджетарната комисиия; и залата, въ която заседаваше комисиията него денъ, бѣше препълнена. Азъ тогава дори си направихъ труда лично да предупредя нѣкои отъ г. г. народнитѣ представители отъ опозиционнитѣ групи, съ които се познавахъ, че ще говоря по този въпросъ; и нѣкои отъ народнитѣ представители отъ опозицията присѣдстваха, а нѣкои не пожелаха да присѣдствуватъ — но за това азъ не мога да нося отговорностъ. Тогава въ бюджетарната комисиия азъ дадохъ пълни освѣтления; и смѣтамъ, че по този начинъ съмъ постигналъ тъкмо тъй, както би трѣбвало да се постигналъ при единъ парламентаренъ режимъ, когато подобни въпроси още не могатъ да иматъ публична санкция, едно публично обсъждане, но могатъ да бъдатъ третираны въ парламентарната комисиия при участието на всички.

Д-ръ И. Бешковъ (з. в): И Вие тогава, г. министре, говорѣхте противъ превръщането на Народната банка въ акционерна. Тогава и г. Ляпчевъ поддържаше сѣщото. (Възражения отъ сговоритѣ)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни).

Министъръ В. Молловъ: По-нататкъ, г-да! Ако такъвъ единъ въпросъ бѣде сложенъ въ пленума на разглеждане, и по плановѣтъ, по намѣренията на правителството се поиска единъ вотъ, пристѣпни се къмъ публично разискване,

предложи се текстъ, формулира се едно предложение, което да има точно опредѣлено съдържание, азъ се питамъ: какъ може по-нататкъ да ставатъ преговори по единъ подобенъ въпросъ? Това ще рече, Народното събрание предварително да върже всичкитѣ възможности, които биха могли да бъдатъ представени за едно благоприятно разрешение при едно друго положение, при едни измѣнни обстоятелства, при възприемане на това, което разумно би трѣбвало да стане, може би, при една корекция на сѣщото това предложение, вотирано отъ Народното събрание, за да можемъ да дойдемъ до единъ удовлетворителенъ резултатъ. Има ли досега примѣръ, щото народни събрания сами да третиратъ съ други народни събрания направо сключването на нѣкой протоколъ, конвенция и пр.? Нали това става чрезъ посредството на правителствата, които носятъ пълната отговорностъ въ тая областъ? Нали затуй парламентарниятъ режимъ изисква създаването на единъ кабинетъ, който да се намира въ пълнен контактъ съ болшинството на Народното събрание, който да представлява това болшинство? Кабинетътъ е, който води дѣлата на управлението подъ своя отговорностъ; кабинетътъ е, който е винаги контролиранъ, неговитѣ мѣроприятия сѣ, които сѣ гласувани отъ Народното събрание. Има ли случаи въ днешния животъ, щото преговори съ когото и да било, да не бъдатъ водени отъ правителство, или отъ делегатъ или делегати на правителство? Има ли случаи, гдето единъ Парламентъ да ограничи отсѣднѣжъ действията, възможноститѣ на едно правителство, въ пътя, който то следва за осъществяването на своята политика? Не, г. г. народни представители, такъвъ случай нѣма, такъвъ случай не може да има.

Но, казва се, какъ ще бѣде при обратното положение: Народното събрание винаги ще бѣде поставено предъ свършени факти. И, следователно, понеже фактъ е свършенъ — сключението не се направи — или трѣбва да се гласува сключената спогодба или конвенция, или ще трѣбва да се гласува недовѣрие на правителството. Е, тъй е: или ще се гласува недовѣрие на правителството и нѣма да се одобри сключената спогодба, или, като се убеди въ аргументитѣ на правителството, ще я гласува. Не мислите ли вие, че това е единствениятъ правилненъ парламентаренъ редъ? Не мислите ли вие, че това е било винаги следвано въ нашето Народно събрание?

Д. Кьорчевъ (нац. л): Говорете на болшинството.

Т. Стоилковъ (д. сг): Щомъ не искате да го слушате, защо му задавате въпроси? Вие, ако не искате да го слушате, ние ще го слушаме!

(Пререкания между Д. Кьорчевъ и Т. Стоилковъ)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни) Моля, тишина, г-да.

Т. Стоилковъ (д. сг): Г. Кьорчевъ каза: „Говорете на болшинството, а не на насъ“.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Азъ казахъ: ние сме убедени; ако има нѣкой отъ васъ неубеденъ, нека слуша.

Т. Стоилковъ (д. сг): Ние сме убедени.

Министъръ В. Молловъ: Г. Кьорчевъ! Ако болшинството правѣше интерпелация, азъ щѣхъ да говоря на болшинството, но понеже интерпелацията се прави отъ васъ (Сочи лѣвицата), азъ на васъ говоря, васъ искамъ да ви убѣдя. Вѣрно е, малко надежда има да ви убѣдя. Туй е, за нещастие, нашата действителностъ: по убеждение ние не вървимъ, ние вървимъ по предубеждение! Това е истината.

Сега азъ мога да ви напомня само нѣкои прѣсни примѣри. Най-прѣсниятъ примѣръ е подписаната наскоро, преди десетина-петнадесетъ дни, конвенция между Испания и Франция въ Парижъ. Преговори за такава конвенция, която се отнася до Танжеръ ли, до уреждане на спории въпроси, марокански ли, алжирски ли — не ги знаа точно, не ме интересуватъ — имаше слухъ, че сѣ били водени, и имаше претенции отъ други външни държави, че тѣ искатъ да участвуватъ въ такива преговори; имаше изявления отъ единъ отъ голѣмитѣ държавници на днешна Европа, че той живо се интересува и би желалъ да бѣде участникъ въ тия преговори — но никой нищо не чу, и никой нищо не узна въ френския Парламентъ. Тамъ нищо не бѣ казано. Подписа се тази конвенция, и тя ще бѣде внесена, по всяка

възроитност, въ френския парламентъ сега, на края на сесията, която свършва на 18, за да бъде потвърдена.

Азъ, г. г. народни представители, не искамъ да ви цитирамъ други примери. Мога да ви цитирамъ хиляди. Противъ нѣма да нѣма, освенъ когато самото правителство нѣма въ ума, за правилно, целесъобразно, разумно, по известенъ въпросъ, или да освободи себе си отъ отговорностъ, или да създаде едно положение, което то смѣта, че може да му бъде полезно, да предизвика едно разискване, да уреди една интервенция, или да приеме една интервенция, която не е уредена отъ него. Тѣй става обикновено.

Но азъ ще ви цитирамъ другъ единъ случай отъ времето на г. Пастуховъ. Не знамъ точно какъ съ били събитията, но доколкото си припомнямъ, най-големиятъ, най-тежкиятъ, най-фаталниятъ — не зная какви прилагателни да употребя — договоръ — договорътъ за миръ е билъ подписанъ отъ българското правителство, сѣзъ българското Народно събрание да е дало своето мнение по този договоръ. Имало ли е тогава Народно събрание или не имало? Не бѣше ли длъжностъ на правителството да янта преди това Народното събрание? Тогава Народното събрание предварително не е казало своето мнение. И тогава правителството си носе отговорността, и внесе договора за миръ въ Народното събрание. Вѣрно ли е това? (Възражения отъ лѣвицата)

П. Атанасовъ (с.д): Докарайте България до това положение.

К. Томовъ (з): Тежко и горко, ако сравнявате положението на България днесъ съ тогавашното! Много хубаво сравнение!

Д. Гичевъ (з.в): Договорътъ за миръ бѣ внесенъ въ Народното събрание преди неговото подписване. Народното събрание е разисквало по него, имало е специаленъ дневенъ редъ. Това е истината.

Председателствуващъ А. Христовъ (Звъни)

К. Томовъ ((з): И всички съмъ се изказали по тоя договоръ.

Министъръ В. Молловъ: Кога се изказаха? Чакъ когато се внесе въ Народното събрание.

Д. Гичевъ (з.в): Да, но преди да бъде подписанъ.

Министъръ В. Молловъ: Като се внесе и тоя договоръ за заса, тогава пакъ всички ще се изкажатъ по него.

Д. Кьорчевъ (нац. л): Тогава нѣмаше преговори, по това бѣ диктатъ.

Б. Павлевъ (д): Ако искате да правите договоръ, като тоя въ Нюий, работата е друга.

Председателствуващъ А. Христовъ (Звъни)

Министъръ В. Молловъ: Това било диктатъ, онова било друго, не знамъ какво съ — въ всѣки случай едно предварително мнение на Народното събрание не е искано — това е истината и така е правилно.

Н. Стамболиевъ (з.в): Нашата делегация бѣше въ пленъ въ Парижъ. Тя бѣше затворена, тя бѣше въ обсада, въ една крепостъ.

Председателствуващъ А. Христовъ (Звъни)

Министъръ В. Молловъ: Кой е билъ въ пленъ въ Мадридския пазатъ, кой е ходилъ по парижкитѣ улици и е заявявалъ, че ще подпише всичко, каквото му се поднесе, за него да не говоримъ. Този въпросъ не го разискваме сега. Това бѣше заявено отъ покойния Стамболиевъ. Азъ искамъ да ви кажа друго: че това е било правилно.

К. Томовъ (з): Въ всѣки случай не можеше да не се подпише мирниятъ договоръ.

Министъръ В. Молловъ: Азъ ви казвамъ, днешното становище на правителството: не може при единъ международни преговори ние да си отворимъ картитѣ. Не можемъ

ние да се изказваме по тия въпроси въ публични събрания, не можемъ да водимъ публични разисквания. Ние имаме една политика одобрена, подложена на разглеждане въ Народното събрание, ние имаме указания, имаме разбирания, знаемъ и мнението на Народното събрание. Значи ние можемъ тогава да носимъ нашата отговорностъ, да водимъ преговоритѣ и да се явимъ следъ това тукъ и да ви поднесемъ това, което сме успѣли да направимъ. Вие ще го преденитѣ, вие ще го гласувате и вие ще си понесете отговорността — ние ще ви кажемъ каква ще бѣде вашата отговорностъ.

Ц. Стояничевъ (з.в): Ние ще си теглимъ нашата отговорностъ, вие гледайте вашата!

Министъръ В. Молловъ: Г. г. народни представители! Въ същото това обсъждане бѣше развита малко по-широко, не така строго тезата, че българското Народно събрание трѣбва самото то, предварително да бѣде обвързано съ нѣкой особенъ текстъ, за да бѣде обвързано и правителството. Тая теза не се поддържаше така категорично отъ г. Пастуховъ. Той каза, че всичко трѣбва да бѣде очертано въ главниятъ линии въ общественото мнение или въ Парламента, или въ комиситѣ. Въ общественото мнение не въ главни, а въ много подробни линии, бѣше очертано всичко. Даже въ това общественото мнение изникнаха такива линии, които не изхождаха отъ никакъвъ проектъ, които не отговаряха на никакви преговори, но които съответствуваха изключително на интимното чувство на хора, които мислѣха, че въпросътъ може да бѣде сложенъ въ следната алтернатива: ако правителството не успѣе да сключи заемъ, то е негодно, то не се ползува съ доверие; ще направимъ интервенция въ Парламента и ще кажемъ: „Върхетъ си, защото не можете да сключите заемъ“; но, ако правителството успѣе да сключи заемъ, тогава ние имаме другъ единъ козъ: „Вие го сключавате при тежки условия; възната финансова политика е такава, вашата финансова политика е не знамъ каква, вие не можете да добиете по-добри условия“.

Г. г. народни представители! Иде другъ единъ въпросъ, въпросътъ, който пакъ се засегна отъ г. Пастуховъ и който също така получи една качествена оценка отъ уважаемия г. Георговъ — едно бѣше количественъ анализъ, а друго бѣше качествень анализъ, ако говоримъ на химически езикъ. (Смѣхъ вербѣ болшинството) Г. Пастуховъ каза: „Вие имате едно нѣщо, което говори донѣкъде въ ваша полза, но което вие не бива по никакъ начинъ да изтъквате; ако го изтъквате, тогава вие излизате отъ вашата роля, вие не оправдавате вашитѣ действия, а именно, че преговоритѣ сте водили съ Обществото на народитѣ. И ние се прекланяме предъ Обществото на народитѣ, недейте се кри задъ него, кажете, че по чѣсто технически, финансови и други причини сте дошли до такива резултати“. Г. г. народни представители! Така сложенъ въпросътъ той не може да получи никакво разрешение и не отговаря даже на предпоставитѣ. Защото Обществото на народитѣ е не само единъ дипломатически или политически организъмъ, но то е и единъ технически организъмъ. Преди да отидемъ да приказваме въ Съвета на Обществото на народитѣ, ние трѣбва да приказваме съ технитѣ отъ секретариата и съ тия, които иматъ свѣтовната слава, като техници на финансовия комитетъ, който е едно техническо тѣло, придадено, но не частъ на Обществото на народитѣ. Тѣй че въ този случай, ако има нѣщо да се каже, то е, че, преди да отидемъ ние предъ Обществото на народитѣ, трѣбваше да разговаряме и да се обясняваме съ голѣмитѣ техници по финансовитѣ въпроси. Като резултатъ отъ тѣзи разисквания, азъ имамъ ето единъ томъ, който ще бѣде напечатанъ може би въ едно по-продължително или по-малко продължително време. Той представява изучаване съгъ техници на нашитѣ бюджети, на нашитѣ финансови, стопански, банковни — и на Кооперативната, и на Земледѣлската, и на Народната банка — моветни и други отношения. Всички наши постижения и разходи съ били изучени на самото мѣсто отъ техници, отъ такива техници, каквито, за жалостъ, ние не можемъ да имаме още въ плъзната смисълъ на думата въ нашата страна. Така щото ние задъ Обществото на народитѣ не искаме да се криемъ.

Но азъ искахъ да кажа друго. Въпросътъ не биваше тѣй да се слага изобщо. Въпросътъ трѣбваше да се сложи така: защо сме се отисали до Обществото на народитѣ, защо не сме тръгнали, както отъ една фраза на г. Пастухова може да се разбере, да пътуваме нѣкъде всички страни на Европа, а може би и на свѣта съ едно празно куфарче и да отиваме на всѣка врата да казваме: куфарчето ни е

праздно, няма ли някой да ни даде пари? (Смѣхъ верѣдъ сговориститѣ)

Н. Стамболиевъ (з. в): Вашето куфарче се връща празно.

Министъръ В. Молловъ: Тая метода на такива перегри-
нации не може да бъде сериозно разисквана.

Г. г. народни представители! Азъ ще оставя тази страна на въпроса и ще кажа следното: може едно правителство на една победена държава, каквато сме ние, пъкъ и на непобедена държава, да има два начина на действие: или да се отнесе къмъ Обществото на народитѣ, или да не се отнесе къмъ Обществото на народитѣ и да търси тогава цѣръ на своята болка въ някой други, частни финансови институти, някои банкови институти, някой синдикатъ и пр. Кои сѫ предимствата на едното и на другото? Някой би казалъ: „Щемъ се отнасяме до единъ синдикатъ извънъ Обществото на народитѣ, Обществото на народитѣ няма да има никаква намѣна. Финансовиятъ комитетъ няма да се произнася, Съветътъ няма да вика на масата си представителитѣ на България, да имъ задава въпроси, да получава отговори, нито и да ги свързва съ никакви протоколи, съглашения, конвенции и пр.“ Разбира се, че всичко това би било отбѣгване. Обаче, има ли защо да се отбѣгва?

Когато въ 1925 г., а и по-рано, българското правителство правѣше известни сондажи по какъвъ пътъ, по какъвъ начинъ да се отнесе къмъ чуждитѣ банкови сѣдци, за да получи заемъ, то получи едно указание най-напредъ, че пътятъ му къмъ Сити въ Лондонъ е отворенъ, че пътятъ му къмъ голѣмитѣ банки, които извършватъ заемни операции, е отворенъ. Обаче, когато тѣзи, които дадоха туй указание, имаха компетентното мнение на английската емисионна банка, веднага промѣниха своето мнение. Английската банка каза: „България може да получи по-благоприятни условия за заемъ, само ако се отнесе къмъ Обществото на народитѣ“. Защо това? Защото проучванията на Финансовия комитетъ, извършени отъ хора, които иматъ предъ видъ изключително техническата, финансовата, стопанската страна на въпроса, а не политическата, ще дадатъ надлежнитѣ данни, надлежната сигурност, увѣреността на банковитѣ сѣдци, че финансовото положение на България е добро, че тя заслужава довѣрие, че тя може да понесе да изплати за известно число години единъ заемъ. Обществото на народитѣ се явява моралниятъ гарантъ за финанситѣ на държавата, която търси таква помощ, които иска да сключи заемъ.

Ако ние бихме търсили направо банковитѣ сѣдци за сѣция този заемъ, тѣзи проучвания пакъ ще станатъ, тѣ ще се извършатъ отъ други хора, които иматъ вече друго нѣщо въ сърцето си; въ тѣхното сърце ще се намиратъ известни цифри, ще се чертаятъ известни други възможности, известни други операции, които могатъ да излѣзатъ вънъ отъ рамкитѣ на банковитѣ операции и, следователно, тѣзи проучвания няма да бъдатъ свършени съ такава обективност, нито ще бъдатъ така незаинтересовани, нито пъкъ могатъ да се извършатъ съ този апаратъ, съ това умение и отъ такива специалисти, както тѣзи проучвания се извършватъ отъ Обществото на народитѣ.

Но, г. г. народни представители, азъ ще ви кажа нѣщо повече. Има държави, които не искаха да се отнесатъ до Обществото на народитѣ. Първата отъ тѣхъ е Полша. Полша, която имаше предъ себе си примѣра на Австрия, примѣра на Унгария, примѣра на грѣцкия бѣжински заемъ — предишния, а не този, който се сключи тази година — която има многобройно представителство въ Обществото на народитѣ, която има, следователно, всичкитѣ възможности да знае всичко онова, което стана въ Женева, не рачи да се отнесе до Обществото на народитѣ — потърси заемъ другаде. И условията на този заемъ сѫ също такива, каквито бѣха поставени на другитѣ държави. Но нѣщо повече, г-да. Дотогава, докогато въ нашия или въ други случаи имаме предъ себе си Обществото на народитѣ — единъ организъмъ, който е съставенъ другоиче, и който другоиче се чени — въ Полша сличитѣ тѣзи условия бѣха приети, наложени отъ частни банки, следъ едни преговори, които траяха близо 2 и половина години; може би да се лъжа съ 6 месеца, но тѣ траяха не по-малко отъ година и половина — две. Азъ знамъ много добре лицата, чрезъ които сѫ водени тия преговори. Тия лица казваха, че втори пътъ няма да ги повторятъ, защото трѣбваше по всѣкакъвъ начинъ да издействуватъ съгласие отъ Американската федерална емисионна банка, която пъкъ не дава съгласие, освенъ по споразумение съ правителството на Американскитѣ съединени щати.

Н. Мушановъ (д): Г. председателю! Не може да се седи, защото духа. Става вече три пъти забелязваме.

Г. Марковъ (з. в): Да отворятъ откъмъ болшинството.

Министъръ В. Молловъ: То е направено неволно, не е по заповѣдъ на правителството. (Смѣхъ верѣдъ сговориститѣ) И мене — хемъ съмъ истински, ми духа вътрѣ, по какво да прави?

Н. Мушановъ (д): Има отговоръ на това, по съмъ решилъ да мѣна.

Министъръ В. Молловъ: Г. г. народни представители! Сега условията сѫ по-тежки, налагатъ се отъ други институти, които иматъ друга заинтересованост и човѣкъ предъ никого не може да се отнесе за едно оплакване. Това е разликата.

Азъ зная други случаи, за които сега конкретно няма да говоря. Азъ зная всички тѣзи условия въ подробности пакъ поради известни връзки съ лицата, които иматъ намѣна въ такива международни финансови операции. То е свързано, впрочемъ, и съ предварителния въпросъ, който тукъ се повдигна. Ето, въ нашата съседка Югославия съобщиха се, че по принципъ безъ опредѣляне на условия, било постигнато съгласие за сключване на единъ заемъ отъ 52 милиона английски лири, отъ които 12 милиона щѣли да бъдатъ емитирани, курсетъ на който заемъ не е опредѣленъ, цесниятъ не е опредѣленъ, емисиата не е опредѣлена, разноснитѣ не сѫ известни. Азъ не зная разисквания въ народно събрание въ такъвъ смисълъ, въ какъвто се искаше отъ г. Настуховъ: предварително да се кажатъ какви непременно трѣбба да бъдатъ условията следъ 6 месеца на борсата и пр. Това може само тукъ да става. Но азъ зная какви предварителни условия сѫ сложени; не мога да ги съобща тукъ, но азъ ги зная. Тѣ не сѫ отъ такъвъ характеръ, щото да могатъ да удовлетвори въпроса, който е поставенъ на който да е финансовъ министъръ. Вие имате ли сведения затуй, че въ денъ днесъ сѫ третирани или може би се третира въ Ню-Йоркъ другъ единъ въпросъ — въпросътъ за уреждане на всички закѣснѣли задължения на Ромѣния се огледъ на сключването отъ нея на една голѣма финансова операция. Въ бестинитѣ нищо не се писа; писа се само, че министърътъ на външнитѣ работи г. Титулеску е обиколилъ две-три държави, бесѣдвалъ е съ различни отговорни лица, съ някои банкови сѣдци за една теоритическа възможност за сключване на единъ заемъ или за уреждане на известни задължения. Обаче днесъ има хора, които третиратъ този въпросъ. Азъ не зная дали въ ромѣнския парламентъ въобще е било съобщено това. Но то не е важно. Важно е друго, че по всѣка вѣроятност, този пътъ ще доведе Ромѣния пакъ къмъ Женева. Това ще рече, че когато се водятъ преговори, които нѣматъ още никакъвъ резултатъ, когато се правятъ сондажи, когато трѣбба да се знае дали може да се стѣпни здраво на една почва, това не се разгласява съ барабанъ отъ селския барабанчикъ. Вашата политика, ако е такава, следвайте я.

Г. Петровъ (нац. л): Никога хората не се изправятъ предъ свършени факти.

Министъръ В. Молловъ: Никакви свършени факти няма.

Г. Петровъ (нац. л): Дойдохъ представители на американски капитали и Вие не желаете да ги изслушате. Следъ като обещахте да имъ дадете среща, не отидохте на опредѣлената част, и хората си отидоха.

Министъръ В. Молловъ: Сега отварямъ тая скоба. Г. Петровъ казва, че азъ съмъ билъ далъ нѣкаква среща въ опредѣленъ часъ на нѣкакви американци, които дошли да правятъ предложение за заемъ. Такова рандеву не съмъ ималъ и такъвъ часъ не съмъ опредѣлялъ. Всѣки, който поиска отъ мене среща, въ Финансовото министерство е билъ винаги приетъ и винаги изслушванъ.

Г. Петровъ (нац. л): Желая да чуе г. министъръ-председателъ това, което казвамъ, защото държа на него. Когато Вие търсѣхте американеца, той си отиде.

Министъръ В. Молловъ: Всѣки денъ имамъ писма и сега имамъ две писма; всѣки денъ имамъ предложения и по-стѣжки отъ най-разнообразни комисионери; идатъ отъ Гер-

мания въ изобилие, идатъ отъ други страни. Има даже комисиснери отъ България, които казватъ: „Ние сме въ състояние да привлечемъ единъ голъмъ американски синдикатъ, който ще ни даде заемъ“. Кой ви е американскиятъ синдикатъ? Излиза една къща отъ най-третостепенно значение. Мене и г. Бузова ни бѣше подгонилъ другъ кавалеръ отъ индустрията въ питуванията ни и ни казване, че иде отъ една голъма американска къща. Като се провѣри, излѣзе, че е отъ единъ градъ, който даже на картата не може да се намѣри. (Смѣхъ) Комисиснери, господине, колкото щете!

Г. Петровъ (нац. л.): А Вие не ги желаете?

Министъръ В. Молловъ: Комисиснери не желая, комисиснери не искаме. Все сте комисиснери. Заемъ съ комисиснери не се сключва, заемъ се сключва въ голъми емиссионни банки подъ контролата на Обществото на народитѣ подъ условия, които се контролиратъ въ всичко. Това е истината. А съ този манталитетъ вие никога никакъвъ заемъ нѣма да получите. И тукъ затварямъ скобата.

Г. Петровъ (нац. л.): Нѣма го г. Кимонъ Георгиевъ, за да се позова на него.

Министъръ В. Молловъ: Нѣма защо да се позовавате на него. Азъ ще ви дамъ досетата, тѣ сѣ подпечатани, пронумерирани, тѣ сѣ за сведения само, нищо сериозно не съдържа. Колкото и да клатите глава, позволете въ това отношение да ги разбирамъ и зная. Азъ мога да ви кажа следното. Да отвори една скоба. Отъ г. Томова, ако се не тѣжа, е питането по заема на Земледѣлската банка. Получи се едно сведение, че предлагатъ единъ заемъ на Земледѣлската банка. Сведението дойде отъ Берлинъ. Посочваха се нѣкакви американски къщи, отъ които имаше една доста известна съ германско име. Предложението бѣше доста така на пръвъ погледъ приемливо. Министерскиятъ съветъ се занима съ този въпросъ. Азъ никаква опозиция на туй, Земледѣлската банка да прати свои пратеници въ Берлинъ, не съмъ правилъ. Колкото даватъ заемъ, направете този заемъ. Заминаха двама делегати, но когато заминаха, излѣзе, че сериозната, по-големата, къща бѣше се оттегляла и бѣха останали две. Въместо нея се намѣри другъ единъ нѣмецъ, който пакъ представлявалъ американски интереси! Започнаха да говорятъ. Говориха единъ месецъ и въ края на краищата резултатътъ на това говорене бѣше: вие, г. г. българи, ще претемете единъ договоръ съ насъ, ние го подписваме, ние го прокарваме презъ Камарата да се гласува, безъ да се определя какъвъ е емиссионниятъ и цесонияниятъ курсъ. Като го гласувате, ще дойдете при насъ да определямъ емиссионния и цесонияния курсъ. Това приемате ли? На второ мѣсто, поискаха специални гаранции, които ние не можемъ да дадемъ, както знаете, безъ съгласието на Междусъюзническата комисия. Нѣщо повече, казаха: „За да можемъ да преговаряме окончателно за този заемъ, ние трѣбва въпросътъ да биде разгледанъ и приетъ отъ Обществото на народитѣ“.

Ето ви цѣлиятъ въпросъ по заема на Земледѣлската банка. Всичко оный, което се лише, че министърътъ на финанситѣ погрѣшналъ на нѣкакъвъ заемъ съ 7%, е една мизерна клевета. Преговоритѣ сѣ станаха абсолютно непрактикуеми.

Искахъ да кажа сега, следъ като затварямъ тая скоба, че когато става такава международна операция отъ страна на България, единственото мѣсто, къмъ което отиватъ и други държави, е Обществото на народитѣ. Гърция не е победена държава, но тя отиде въ Обществото на народитѣ. Португалия е покровителствувана отъ Англия — азъ нѣма да кажа, че е колония или друго нѣщо на Великобританската империя, тя е въ нейнитѣ води и Англия, която държи капитала, може безъ всяко Обществото на народитѣ да даде единъ заемъ на Португалия — но Португалия отиде въ Женева, подложи се на всички изучавания, проучвания, поставиха се известни условия, нѣкои бѣха приети, други не бѣха приети, и то такива, каквито на насъ никога не сѣ били поставени, а на нея се поставиха, и нейниятъ заемъ е осуетенъ. Азъ бихъ могълъ да посоча още други и други държави, които все се мъчатъ нѣкакви да отбѣгнатъ пята за Женева, но които една по една полека пакъ се отправятъ за тамъ. И за малкитѣ държави, които се намиратъ въ сѣщото тежко положение, въ което се намираме ние, това е единствениятъ изходъ — нѣма другъ изходъ. И затуй така, както бѣше сложенъ въпросътъ отъ г. Пастуховъ, той бѣше неправиленъ сложенъ. Ние не се

криемъ задъ Обществото на народитѣ, ние не се оправдавме съ него; ние казваме, че това е необходимостта сега, че ние не можемъ по другъ начинъ да вървимъ, че ние другаде не можемъ да намѣримъ по-благоприятни условия, че ние не можемъ да намѣримъ другаде по-голъма защита, че другаде не можемъ да намѣримъ нѣщо такова, което да би осигурило по-приемливи, по-добри, по-изгодни условия.

Азъ не искамъ съ това да кажа, че не е възможно да се дѣри другоже заемъ. България ще има тази възможностъ. Всичкитѣ тия действия, които се извършватъ сега, действията въ най-широкъ смисълъ на думата — търсене, отиване, допитване и пр. — сѣ действия, които иматъ значение сега, но които утре ще бѣдатъ промѣнени. Вие ще видите следъ внасянето на протокола въ Народното събрание, че той не е свързанъ съ нѣкакви безконечни времена. Азъ мога да ви кажа отсега, че акцията на Обществото на народитѣ за оздравяването на Австрия е приключена преди една година. Австрия вече е освободена отъ всичко онова, което ѝ бѣше възложено. Въ Унгария също тъй миналата година презъ м. септември — 27 — бѣше вдигнатъ последниятъ представител на Обществото на народитѣ и бѣше освободена последната частъ отъ заема на Унгария, сключенъ чрезъ Обществото на народитѣ. Смището става и другаде.

Мѣркитѣ, които Обществото на народитѣ препорѣчва, не исква, сѣ мѣрки, които иматъ абсолютно времененъ характеръ, които сѣ предназначени само за една определена финансовъ операция, които сѣ предназначени за създаване на най-благоприятни условия, при които може да бѣде сключенъ единъ заемъ.

Това е, следователно, положението. Нищо друго задъ него нѣма. И нито ние ще се уличимъ въ нѣкакво неуважение къмъ Обществото на народитѣ, нито биха се уличили нѣкои наши другари тукъ съ това, че възбуждатъ този въпросъ, като казватъ, че Обществото на народитѣ въ тази областъ е играло, играе и ще играе една много спасителна, една много благотворна роль, защото по този начинъ, чрезъ финансово оздравяване на държавитѣ по начинитѣ, по способитѣ, които тамъ сѣ осъществявани не едновременно, то е успѣло да добие съществени, важни резултати за успокояването на днешния свѣтъ.

Но, г. г. народни представители, азъ ще се върна къмъ Обществото на народитѣ, може би, обаче сега, понеже говоря за него, азъ съмъ длъженъ да не оставя безъ отговоръ онова предположение, което се наказва отъ г. Илия Георгиевъ; азъ съмъ длъженъ тукъ, въ Народното събрание, да го отхвърля най-категорично.

Обществото на народитѣ, като е мислѣло за стабилизация на лева и че тази стабилизация ще поведе следъ 6 месеца отмиляването на закона за банковия монополъ за търговията съ чужди платежни срѣдства, имало е намѣрение да подкрепи, да подпомага спекулативнитѣ намѣрения на другитѣ банки! Какъ може да се говори това тукъ? Това е не само едно неразбиране, но това е едно недобросъвестно говорене. Обществото на народитѣ не е спекулативенъ институтъ. Нека ми бѣде позволено, безъ да съмъ неговъ защитникъ, да протестирамъ за такива тълкувания на неговитѣ намѣрения, тълкувания, които сѣ свършено неоправдани и които не съответствуватъ нито на протоколъ, нито на факти, нито на намѣрения, нито на действителностъ. (Ръкоплѣскания отъ говорителитѣ)

И. Георгиевъ (р): Монитѣ думи се отнасятъ до Васъ, който сте досега отмиляване на закона за монопола на девиантѣ, а не се отнасятъ до Обществото на народитѣ.

Министъръ В. Молловъ: Г. г. народни представители! Следъ тази частъ трѣбва да мина къмъ изложението, което трѣбва да направя предъ васъ върху самитѣ преговори и върху сѣществото на онова, което е постигнато въ Женева. Времето, обаче, е напреднало. Азъ мисля, че не би било удобно да прекъсвамъ следъ четвъртъ часъ моя говоръ, за да не заличавамъ връзката, която сѣществува между онова, което бихъ казалъ въ това кратко време, и онова, което би трѣбвало да продължава утре.

Азъ отсега, обаче, ви казвамъ, че протоколътъ отъ Женева ще бѣде публикуванъ въ едно най-непродължително време. Той не може да бѣде преведенъ досега предъ видъ на туй, че азъ едвамъ успѣхъ да се върна съ г. Бузова тукъ въ понеделникъ вечерта и веднага да влѣза въ разисквания, които траятъ непрекъснато. Азъ трѣбва да добавя още, че има единъ анекдотъ къмъ тоя договоръ, който нѣма окончателно установенъ текстъ. Следователно,

по него могат да се развият едни разисквания само при-
близителни. След едно кратко време този текст ще бъде
установен. Азъ желая Народното събрание да получи въ
български преводъ и въ двата негови оригинални текстове,
французки и английски, всичко онова, което е работено
въ последно време и което е получило характеръ на едно
съглашение, на единъ протоколъ, на допълнение къмъ про-
токола и на обяснение къмъ тоя протоколъ, тъй както
финансовиятъ комитетъ въ своя докладъ къмъ Съвета при
Обществото на народитѣ прави.

Обаче въпрѣки обстоятелството, че той още не е напе-
чатанъ — ще отиде на печатъ — азъ ще си позволя да
ви го цитирамъ, ако желаете, in extenso, не само да по-
соча неговото съдържание, а да го представя на ваше раз-
положение, да го разисквате тукъ, ако мислите, че е време
да го разисквате сега, или, както е по-правилно, да се огра-
ничимъ по-скоро върху разискванията на вървежа на пре-
говоритѣ, които си ни доведи до тая заключителна работа,
отколкото да влизаме въ обсъждане на подробноститѣ на

тоя протоколъ, защото това обсъждане ще стане, може би,
въ единъ срокъ отъ 10—15 дена най-късно. Мисля, че
така ще бъде по-добре. Но предоставямъ на Народното съ-
брание да реши, както намѣри за добре. Азъ съмъ на не-
гово разположение съ всичкитѣ мои сили да му дамъ всичко
онова, което го интересува, както казахъ, въ преводъ, по
обяснение, по тълкуване, тъй както се е развивало, за да
бъде Народното събрание напълно освѣтлено и за да
може отъ тамъ да тегли своето заключение за или противъ.

Съ това азъ бихъ молилъ представителството да ми даде
възможностъ да продължа моята речъ утре въ 3 ч. следъ
пладне. (Ръкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Председателствуващъ А. Христовъ: Които сж съгласни
за утре да остане сѣщиятъ дневенъ редъ, моля, да вдиг-
натъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 19 ч. и 55 м.)

Подпредседатели: { **В. ДИМЧЕВЪ**
 { **А. ХРИСТОВЪ**

Секретари: { **Д. МАНГЪРОВЪ**
 { **В. ДАСКАЛОВЪ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

	Стр.		Стр.
Отпуски, разрешени на народнитѣ представители: Стефанъ Бояджиевъ, Стефанъ Стефановъ, Стра- шимиръ Георгиевъ, Драгосмиръ Апостоловъ, Никола Аретовъ, Савчо Ивановъ и Владимиръ Димитровъ	1027	Запитвания отъ народнитѣ представители И. Геор- говъ, Н. Андреевъ и С. Омарчевски , и	
Законопроектъ за разрешаване на Чирпанската град- ска община да сключи заемъ 1.000.000 л. отъ по- пулярната банка въ Чирпанъ (Съобщение) . . .	1027	Питания отъ народнитѣ представители К. Пастуховъ и К. Томовъ относително отпущането на държа- венъ заемъ (Развиване, разискване и общъ отго- воръ на запитванията и питанята)	1027
		Дневенъ редъ за следующето заседание	1041